

UNIVERSITEIT GENT
FACULTEIT POLITIEKE EN SOCIALE WETENSCHAPPEN

**Descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen in harde
en zachte commissies in het Vlaams Parlement:
persoonlijke voorkeur of participatie?**
Een vergelijkende studie tussen 1995 en 2014.

Wetenschappelijke verhandeling

aantal woorden: 19623

JONAS DE SMEDT

MASTERPROEF POLITIEKE WETENSCHAPPEN
afstudeerrichting NATIONALE POLITIEK

PROMOTOR: DR. NICOLAS BOUTECA

COMMISSARIS: PROF. DR. BRAM WAUTERS

ACADEMIEJAAR 2014 – 2015

Descriptieve vertegenwoordiging van vrouwen in harde en zachte commissies in het Vlaams Parlement: persoonlijke voorkeur of participatie?

Een vergelijkende studie tussen 1995 en 2014.

ABSTRACT. Binnen deze masterproef vragen we ons af of vrouwen nog steeds een voorkeur hebben voor zachte commissies en of ze ook hun commissievoorkeur krijgen. Het verkrijgen van de commissievoorkeur staan in verband met de commissieverdeling. Daarom gaan we ook onderzoeken welke determinanten voor de partijen belangrijk zijn bij het maken van een commissieverdeling. Hiervoor gebruiken we een survey bij de vrouwelijke parlementsleden uit 1995 en 2014 en we interviewen ook fractievoorzitters en een fractiesecretaris uit dezelfde periodes. Vrouwen vormen hun commissievoorkeur vooral op basis van persoonlijke interesse en dit nu meer voor zachte commissies dan vroeger. Voor zachte commissies en in 2014 krijgen ze ook sneller hun voorkeuren. Blijft wel dat vrouwen meer in zachte commissies zetelen dan dat ze er een voorkeur voor hebben. Wanneer we kijken naar de procedure bij de commissieverdeling zien we dat de fractieleiders, anciënniteit, persoonlijke interesse of expertise en het politiek gewicht van de parlementsleden een rol spelen. Hierbij wordt er weinig aandacht besteed aan gender. Deze parameters gecombineerd kunnen verklaren waarom vrouwen nog altijd meer in zachte commissies terecht komen aangezien mannen ook liever in harde commissies zetelen. Dit betekent niet dat vrouwen in het parlement zelf minder belangrijke posten bekleden aangezien zachte commissies in het Vlaams Parlement zeker zo belangrijk zijn als harde maar het zorgt wel voor een onevenwicht in verschillende thema's waar beide geslachten zouden moeten vertegenwoordigd worden.

Voorwoord

In Vlaanderen leeft het gezegde dat je studententijd de mooiste tijd van je leven is. Hoewel ik nog slechts amper geconfronteerd ben met het harde leven na mijn studies kan ik deze stelling zeker beamen. De laatste jaren heerst er ergens echter het gevoel dat Vlaanderen een beetje met afgunst kijkt naar de studenten. De opvatting dat studenten een luilekker leven leiden overheerst op de investering van tijd en geld voor een goed diploma, die studenten wel degelijk doen. Met deze masterproef hoop ik te bewijzen dat studenten ook nuttig werk kunnen leveren en zo Vlaanderen te laten inzien dat wij studenten zeker wel iets in onze mars hebben. Hoger onderwijs is niet enkel een leuke tijd voor de student maar ook zeer belangrijk voor de maatschappij. Daarom moeten we iedereen de kans geven om van hoger onderwijs te genieten met natuurlijk als voorwaarde dat ze die kans grijpen. Tot dusver denk ik dat ik deze kansen ten volle benut en ik hoop met deze masterproef mijn opleiding master nationale politiek aan de universiteit Gent in stijl te beëindigen. Dat ik als man een onderzoek voer over vrouwenrepresentatie doet bij vele medestudenten en zelfs een aantal personen die mij begeleiden bij deze masterproef de wenkbrauwen fronsen. Blijkbaar doen enkel vrouwen onderzoek hierover. Deze traditionele visie van een aantal

collega's stoorde mij enigszins. Dit is echter wel kenmerkend voor de visie van vele mannen over het thema vrouwen binnen de politieke wetenschappen. Ik ben blij dat ik mijzelf niet tot die visie hoeft te rekenen.

Uiteraard heb ik dit niet geheel alleen gedaan dus zou ik toch nog enkele personen in het bijzonder willen bedanken:

- **Mevrouw Hilde Bosman**, mijn moeder voor de kans die ik heb gekregen om te studeren en haar verwennerij doorheen deze jaren.
- **Dr.-Assistent Nicolas Bouteica**, promotor, voor de goede begeleiding van mijn masterproef.
- **Meneer Erik Robberecht**, oud-leraar, voor het nakijken van mijn masterproef op spelling en grammatica.
- **De vrouwelijke parlementsleden uit het Vlaams Parlement uit de legislatuur 1995-1999 en 2014-2019** voor het vaak enthousiast meewerken aan dit onderzoek.
- **De fractieleiders uit het Vlaams Parlement uit het jaar 1995 en 2014** die talrijk wouden meewerken en mij hartelijk wouden ontvangen voor een interview.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
1.1 Representatie van vrouwen in het parlement	5
1.2 De quotawetgeving.....	6
1.3 Vrouwen en de Vlaamse partijen	6
1.4 Internationaal en andere deelstaten.....	7
1.5 Blijvende relevantie	7
1.6 Focus op parlementaire commissies	8
1.7 Parlementaire commissies in Vlaanderen	8
2 Theoretisch kader.....	9
2.1 Descriptieve en substantiële vertegenwoordiging	9
2.2 Hoeveelheid vrouwen per commissie.....	10
2.3 Modellen van vertegenwoordiging en partijloyaliteit	12
2.4 Keuze van commissies	13
2.5 Vrouwelijke en mannelijke thema's.....	14
3 Onderzoeksvragen.....	15

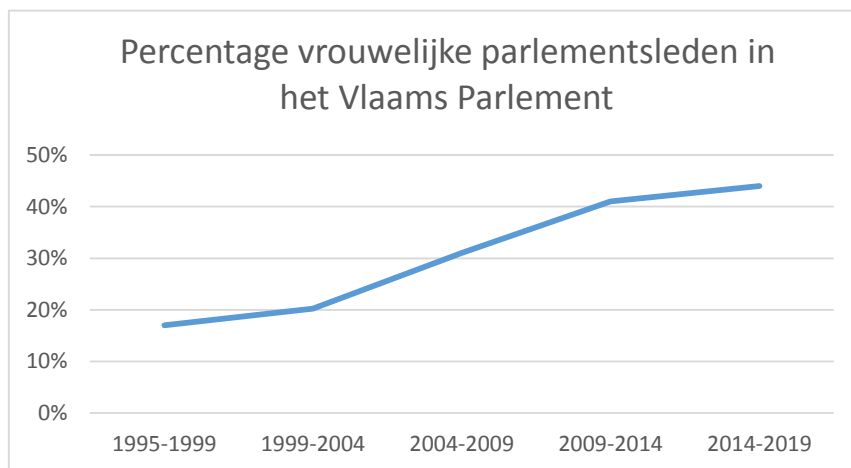
3.1	Hebben vrouwen vandaag nog steeds een voorkeur voor ‘zachtere commissies’ en krijgen ze ook de commissies van hun voorkeur?	15
3.2	Welke determinanten hanteren partijen om de zitjes in de verschillende commissies te verdelen en wat is daarvan de impact op de vrouw/man verdeling in de commissies?	16
4	Methode	16
4.1	Voorkeur voor zachte of harde commissies?	17
4.2	Commissieverdeling door de politieke partijen	20
5	Samenstelling van de verschillende commissies	21
5.1	Legislatuur 1995-1999	21
5.2	Legislatuur 2014-2019	23
5.3	Evolutie	24
6	Persoonlijke commissievoorkeur	25
6.1	Vorming van commissievoorkeur	25
6.2	Hypothetische commissiekeuze op basis van persoonlijk commissievoorkeur in 1995 en 2014	26
6.3	Verkrijgen van de commissievoorkeur	28
6.4	Verklaringen van vrouwen voor verschil tussen persoonlijke voorkeur en praktijk	29
6.5	Voorlopige conclusie	29
7	Commissieverdeling door de partij	30
7.1	Manier van werken bij commissiesamenstelling	30
7.2	Belangrijkste determinanten voor het maken van commissieverdeling bij verschillende partijen in 1995 en 2014	34
7.3	Aandacht voor vrouwen tijdens commissieverdeling in 1995 en 2014	38
7.4	Gevolgen van determinanten voor man-vrouwverdeling	39
8	Conclusie	41
8.1	Mannen en hun voorkeuren	41
8.2	Neutrale en niet besproken commissies	42
8.3	Macht van vrouwen in de commissies en het parlement	42
8.4	Reflectie	43
8.5	Eindconclusie	44
9	Bibliografie	46
10	Bijlagen	51
10.1	Survey	51
10.2	Vragenlijst interview	52

1 Inleiding

1.1 Representatie van vrouwen in het parlement

We hebben reeds een lange weg afgelegd in Vlaanderen wanneer we spreken over gelijke kansen voor mannen en vrouwen. Lang bleven vrouwen echter minder dan 5% van het totale aantal verkozenen afleveren in de Kamer (Celis & Meier, 2006). Met de federalisering steeg dit aantal stelselmatig tot 10% waarna we in 1999 weer een verdubbeling kregen van het aantal vrouwen. Deze stijging zette zich door in 2003 waarin meer dan 35% vrouwen waren. In de Senaat krijgen we een gelijkaardige tendens te zien (Fiers et al., 2005). Tot kort was de aanduiding van gemeenschapssenatoren en gecoöpteerde senatoren geen duidelijk middel om de aanwezigheid van vrouwen in de Senaat te verhogen. In de huidige hervormde Senaat met enkel deelstaatsenatoren zien we echter dat het aantal mannen en vrouwen precies gelijk is.

In dit onderzoek focussen we op Vlaanderen waar een gelijkaardige tendens is terug te vinden. Hiervoor kijken we vooral naar de legislatuur 1995-1999 en 2014-2019. Voor onderzoek naar het Vlaams Parlement is 1995 een belangrijke en logische datum omdat dit de eerste rechtstreekse verkiezing was van het Vlaams Parlement. Bij die eerste verkiezing in 1995 waren er 19.3% vrouwen. In 2004 was dit al meteen 31%. We hebben de achterstand die we als België in 1948 hadden toch wel ingehaald. 2014 is in verschillende opzichten een belangrijke legislatuur om de evolutie beter te bekijken.

Allereerst zijn er veel meer vrouwen in de verschillende parlementen in België terug te vinden. Met 39% vrouwen in de Kamer en 44% vrouwen in het Vlaams Parlement zijn we bij de betere landen wereldwijd. Verder is het Vlaams Parlement ook een veel machtiger orgaan geworden, na het vlinderakkoord uit 2012 heeft het heel wat nieuwe bevoegdheden. Eén van deze is onder meer dat het Vlaams Parlement zelf bevoegd is geworden voor het wijzigen van de genderquota (Vlaams Parlement, 2014a). Dit impliceert ook dat we vanaf heden het Vlaams Parlement zelf kunnen afrekenen hierop. Tevens geldt dat zowel de

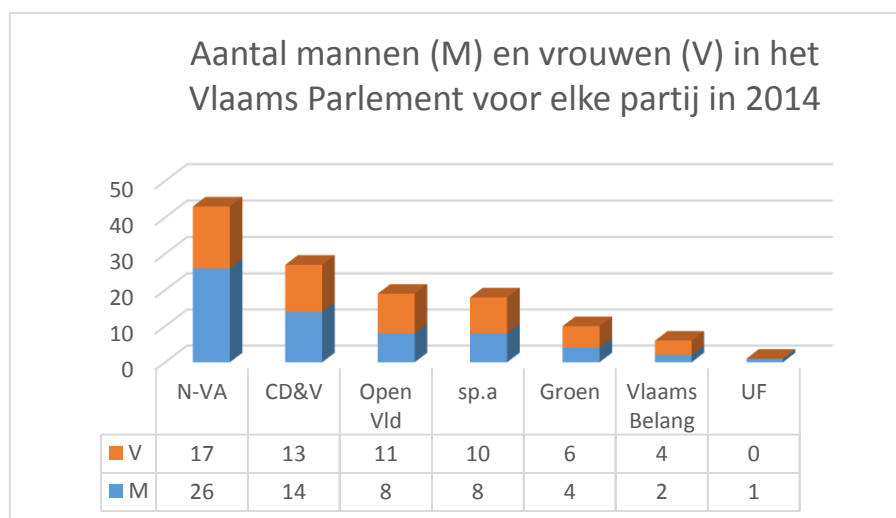
verkiezing van 1995 als die van 2014 samenviel met de federale verkiezingen. Dit impliceert dat meer politiek personeel moet gemobiliseerd worden om de verschillende lijsten en zetels in de politieke organen te vullen.

1.2 De quotawetgeving

België was één van de laatste landen toen het in 1948 passief en actief stemrecht gaf aan vrouwen (Celis & Meier, 2006). Een eerste ijkpunt van het stijgende aantal vrouwen was de federalisering van België maar nog belangrijker was de quotawetgeving. Deze begon met de wet Smet-Tobback uit 1994 die ervoor zorgde dat op de lijst minstens 1/3 vrouwen moesten staan (Zij-kant, 2014). Dit idee was gebaseerd op de theorie van de critical mass die later zal besproken worden (Fiers et al., 2005). In 2002 werden de quotawetten strenger. Vanaf heden moeten er evenveel mannen als vrouwen op de kieslijsten staan (verschil mag niet groter zijn dan één) en moeten op de eerste twee plaatsen beide geslachten vertegenwoordigd zijn, het zogenaamde ritsen (Zij-kant, 2014). Deze wetten werden ook van toepassing voor de regionale parlementen en het Europees parlement. Zoals eerder gezegd zijn de regionale parlementen sinds 2012 zelf bevoegd voor de quotawetgeving (Vlaams Parlement, 2014a).

Voor de lokale verkiezingen waar Vlaanderen bevoegd voor was kwamen er in 2005 gelijkaardige quotawetten, alleen moest in Vlaanderen slechts een andere sekse te vinden zijn op één van de drie eerste plaatsen (Zij-kant, 2014). Dit in tegenstelling tot de overige regio's die meteen gingen ritsen op de eerste twee plaatsen. Vlaanderen volgde hun voorbeeld uiteindelijk wel in 2010. Wallonië en Brussel gaan nu reeds een stap verder door voor de lokale verkiezingen van 2018 een volledig ritssysteem in te voeren. In praktijk zien we wel dat sommige partijen dit lokaal in Vlaanderen ook al toepassen hoewel het niet verplicht is.

1.3 Vrouwen en de Vlaamse partijen

Wanneer we dan kijken naar de verschillende politieke partijen binnen de huidige situatie zijn er toch wel een aantal zaken die opvallen. We zien dat alle partijen buiten N-VA minstens evenveel vrouwen als mannen hebben (UF rekenen we niet mee want te klein). Open Vld, sp.a, Groen en Vlaams Belang hebben zelfs duidelijk meer vrouwelijke parlementsleden. CD&V heeft ongeveer evenveel mannen en vrouwen. Als grootste partij heeft N-VA natuurlijk een zeer grote impact op het resultaat en zorgt ze ervoor, met haar kleinere aantal vrouwen, dat we de 50% vrouwen niet halen. Nochtans is het voor grote partijen in Vlaanderen in principe veel makkelijker om meer vrouwen in het parlement te krijgen vanwege het proportionele kiessysteem met grote kieskringen en halfopen lijsten. Bij kleine partijen worden namelijk vaak bijna enkel de lijsttrekkers verkozen en dat zijn doorgaans nog altijd mannen. Als grote partij kan je door middel van je lijstvorming meer personen, met de nadruk op vrouwen, een verkiesbare plaats geven. N-VA heeft hier blijkbaar echter geen van gebruik gemaakt.

1.4 Internationaal en andere deelstaten

Belangrijk is ook dat we onze Vlaamse en Belgische situatie vergelijken met de rest van de wereld. We zien dan dat België op een 14e plaats staat wat betreft het aantal vrouwen in de Kamer (Inter-Parliamentary Union, 2015). Rwanda is in deze rangschikking ruim de nummer één met 63.8% vrouwen in het parlement. Bolivia en Andorra zijn de andere twee landen waar er nog sprake is van 50% vrouwen in de eerste kamer. Wanneer we naar de tweede kamer kijken doet niemand beter dan ons gelijk aantal mannen en vrouwen in de Senaat. Er zijn weinig data voorzien betreffende het percentage vrouwen in de verschillende deelstaten, dus het is moeilijk om Vlaanderen binnen diezelfde rangschikking te kunnen plaatsen. Wanneer we dit toch zouden doen zouden we in de top 5 van de wereld stranden en samen met Zweden strijden voor het grootste procentuele aantal vrouwen in Europa (Vlaams Parlement, 2014a). Wanneer we dichterbij huis kijken naar de andere deelstaatparlementen in België dan zien we gelijkaardige percentages als in Vlaanderen. Het Brussels parlement heeft 41.6% vrouwen (ParlBruParl, 2014) en in het Waals parlement zetelen maar liefst 42.7% vrouwen (Parlement wallon, 2014).

1.5 Blijvende relevantie

Wetende dat we internationaal eigenlijk al vrij ver staan met het aantal vrouwen dat reeds vertegenwoordigd is in de politiek, is er dan wel nog reden om verder onderzoek te doen over vrouwenrepresentatie? Wanneer we de huidige politiek in België bekijken blijkt dit van wel. Met de installatie van de nieuwe Belgische federale regering was er nog grote kritiek op het geringe aantal vrouwelijke ministers. Dit heeft een aantal ideeën naar voren gebracht om het aantal vrouwelijke ministers grondwettelijk vast te leggen net zoals we taalkundige pariteit kennen (bvb, 2014). Concreet wil men dat minimum 40% van het aantal ministers en staatssecretarissen vrouw is. De vraag is echter of deze regering hiervoor een tweederde meerderheid kan vinden om dit in de Grondwet te kunnen schrijven. Eenzelfde kritiek was er ook te horen tijdens de voorstelling van de Europese Commissie waar het Europees Parlement zeer kritisch was voor het kleine aantal vrouwen. Slechts 32% van de EU-

commissarissen zijn vrouw hoewel Juncker op meer gehoopt had. Uiteraard speelt hier het feit dat de lidstaten zelf beslissen wie ze afvaardigen en Juncker slechts informeel kan lobbyen om meer vrouwen te krijgen. Juncker moet het doen met de personen die hij krijgt aangereikt en verdedigde zich met de zin: 'In the short I will not be able to change my sex'.

1.6 Focus op parlementaire commissies

Reeds veel onderzoek hield zich bezig met het aantal vrouwen in het parlement. Ik denk wel dat we kunnen stellen dat we in België erin geslaagd zijn om een respectabel aantal vrouwen in het parlement te krijgen. Daarom is het noodzakelijk om ons te focussen op andere domeinen die misschien zelfs belangrijker zijn dan het aantal vrouwen in het parlement. Wanneer we verschillende parlementen internationaal bekijken maken we een onderscheid tussen op debat gebaseerde en op commissies gebaseerde parlementen (Hague & Harrop, 2013). In debatparlementen vinden de grootste discussies plaats in de Kamer zelf, een bekend voorbeeld hiervan is Groot-Brittannië. Commissieparlementen daarentegen voeren de belangrijkste discussies meer achter de schermen in de verschillende commissies. België heeft eerder een commissieparlement. Het echte parlementaire werk gebeurt niet zozeer tijdens de plenaire zittingen die eerder een mediagebeuren zijn maar tijdens de commissies. Verder wordt ook aangenomen dat er meer open gediscussieerd kan worden binnen de commissies, afwijkend van de verschillende partijlijnen. Waarmee niet gezegd is dat de commissies veel belangrijker zijn dan het parlement, maar het aantal vrouwen in de verschillende commissies zou weleens belangrijker kunnen zijn voor de wetgeving dan in het algemeen in het parlement. Meteen komen er dan enkele vragen naar boven: Is het eigenlijk relevant om binnen commissies te kijken naar de verhouding tussen mannen en vrouwen? Vanaf welk verschil in aantal is het relevant of hoeveel vrouwen moeten er dan minstens in een commissie zitten? Het feit dat we geen antwoord kennen op deze vragen bewijst dat onderzoek binnen deze materie wel degelijk op zijn plaats is.

1.7 Parlementaire commissies in Vlaanderen

Commissies zijn thematische vergaderingen van een klein aantal parlementsleden (Vlaams Parlement, 2012). Voor deze samenstelling worden de fractieverhoudingen gerespecteerd. Op basis van de fractieverhoudingen kunnen de verschillende partijen ook commissievoorzitters aanduiden voor de diverse commissies. Bij de eerste rechtstreekse verkiezing van het Vlaams Parlement waren er tien beleidscommissies of vaste commissies. Sinds 2014 zijn het er inmiddels twaalf geworden. Naast deze beleidscommissies heb je ook commissies met een specifieke opdracht en ad-hoccommissies. Twee bekende voorbeelden van commissies met een specifieke opdracht zijn de Vlaamse Controlecommissie voor de Verkiezingsuitgaven en de Deontologische Commissie. Ad-hoccommissies hebben steeds een tijdelijke opdracht zoals het onderzoeken van de geloofsbrieven of een onderzoekscommissie. Wij concentreren ons voornamelijk op de beleidscommissies.

Deze commissies houden zich vooral bezig met wetgevende taken en met controle op de regering. De belangrijkste taak is het bespreken en aanpassen van wetsvoorstellen en

wetsontwerpen. De commissie brengt daarna haar bevindingen naar voor in de plenaire vergadering via haar rapporteur. Het controleren van de regering kan de commissie doen door het stellen van vragen aan de bevoegde minister of door via een interpellatie problemen aan te kaarten. Verder worden ook belangrijke momenten zoals de beleidsnota's en de begroting binnen de commissies besproken.

Allereerst heb je 15 vaste leden. Naast de vaste leden heb je ook evenveel plaatsvervangende leden (Vlaams Parlement, 2014b). Wanneer een vast commissielid afwezig is kan deze worden vervangen door een plaatsvervangend lid. Tevens kunnen zowel vaste als plaatsvervangende leden worden vervangen door eender welke volksvertegenwoordiger van dezelfde fractie. Verder is er ook de mogelijkheid om als toegevoegd lid te zetelen in een commissie maar dan heb je geen stemrecht. De debatten binnen de commissies zijn zeker niet alleen weggelegd voor de commissieleden. Alle volksvertegenwoordigers hebben in normale omstandigheden toegang tot de commissievergaderingen en kunnen zelfs het woord voeren. Zij mogen enkel niet meestemmen. Commissies kunnen ook andere groepen volksvertegenwoordigers uitnodigen tot hun debatten. Voornamelijk Senatoren, de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de leden van het Europees Parlement verkozen door het Nederlands kiescollege.

Wordt door de mogelijkheid voor alle volksvertegenwoordigers om aan de discussies deel te nemen en eventueel via vervangingen mee te stemmen in elke commissie de rol van de vaste commissieleden niet te beperkt? Onderzoek moet verder uitwijzen in hoeverre hiervan gebruik wordt gemaakt. Meest bekend zijn de scenario's waarbij er zeer veel media-aandacht is voor een bepaald dossier in de commissie en dat vele prominente volksvertegenwoordigers uit alle fracties daar het debat gaan voeren hoewel zij niet in de commissie zetelen.

2 Theoretisch kader

2.1 Descriptieve en substantiële vertegenwoordiging

Reeds in de titel van dit onderzoek gebruiken we de term descriptieve vertegenwoordiging. Pitkin ziet descriptieve vertegenwoordiging als één van de vier types van politieke vertegenwoordiging (Pitkin, 1969). De andere drie types zijn formele vertegenwoordiging, symbolische vertegenwoordiging en substantiële vertegenwoordiging. Bij formele vertegenwoordiging zijn er twee dimensies: authorization en accountability. Authorization gaat over het proces hoe de vertegenwoordiging de macht krijgt om in de naam van het volk te handelen door middel van verkiezingen. De tweede dimensie accountability omvat de mechanismen waarover het volk beschikt om een vertegenwoordiger ter verantwoording te roepen en te kijken in hoeverre hij luistert naar de wensen van zijn kiezers. Substantiële vertegenwoordiging gaat verder dan luisteren. Hier gaat het om de concrete handelingen die vertegenwoordigers stellen ter verdediging van de belangen van hun kiespubliek. Ten slotte hebben we de descriptieve vertegenwoordiging. Dit impliceert dat de vertegenwoordiger een groep vertegenwoordigt op basis van gedeelde eigenschappen zoals etnie, geslacht of

leeftijd. Deze vorm van vertegenwoordiging heeft als uiteindelijke doel dat de vertegenwoordigde organen een zo goed mogelijke afspiegeling zijn van de maatschappij. Symbolische vertegenwoordiging is voor dit onderzoek van minder belang.

Wij focussen ons in dit onderzoek op descriptieve vertegenwoordiging maar is die dan zo belangrijk? Verschillende auteurs hebben ook kritiek geleverd op het belang van descriptieve vertegenwoordiging (Dovi, 2014). Young ziet heel wat problemen bij het focussen op descriptieve vertegenwoordiging (Young, 1986). Door de zeer grote verscheidenheid in de maatschappij is het namelijk volgens haar onmogelijk om aan vertegenwoordiging te doen op basis van identiteit. Een andere visie is die van Mansbridge (Mansbridge, 2003). Zij stelt dat descriptieve vertegenwoordiging voor ondervertegenwoordigde groepen enkel nodig is in een context waar deze ondervertegenwoordigde groepen een sterk wantrouwen hebben tegenover de sterkere groepen en wanneer ze specifieke belangen hebben die nog niet vertegenwoordigd worden. Dit betekent dus dat volgens haar op een gegeven moment descriptieve vertegenwoordiging niet meer nodig is.

Volgens Pitkin staan descriptieve en substantiële vertegenwoordiging los van elkaar (Pitkin, 1972). Dit zou betekenen dat onze ijver voor een gelijk aantal vrouwen in het parlement enkel van symbolische waarde is aangezien hun belangen er niet extra zullen door vertegenwoordigd worden. Phillips spreekt dit echter tegen (Phillips, 1995). Volgens haar politics of presence theory is er wel degelijk een link tussen descriptieve en substantiële vertegenwoordiging. Het feit dat in ons geval vrouwen specifieke achtergronden en ervaringen hebben zou bijdragen tot een grotere kennis van wat nu eigenlijk de substantiële belangen zijn van vrouwen. Het klopt dat tijdens de campagne het meestal wel draait rond specifieke onderwerpen waar je op voorhand reeds een standpunt over inneemt met je partij. Tijdens de legislatuur echter zullen er ook nieuwe onderwerpen behandeld worden en daar zullen de vertegenwoordigers volgens haar terugvallen op hun eigen achtergrond, visies, posities om een oordeel te vellen.

De theorie van Phillips toont duidelijk het belang aan van de aanwezigheid van vrouwen in het parlement voor het verdedigen van hun belangen. We moeten ons echter ook de vraag stellen hoeveel vrouwen er nodig zijn eer deze belangen verdedigd zijn en of vrouwen wel actief de belangen van hun eigen geslacht willen gaan verdedigen. Er zijn namelijk verschillende verwachtingen richting vrouwelijke parlementsleden. Enerzijds wordt er van hen wel verwacht dat ze hun eigen achterban, vrouwen, gaan vertegenwoordigen (Celis, Meier, & Wauters, 2010). Anderzijds is er ook een zekere druk om zich als een volwaardig parlements lid te gedragen dat niet specifiek op die thematiek focust maar er is voor iedereen. Dit zorgt ervoor dat sommige vrouwelijke parlementsleden zich zeker niet willen profileren inzake vrouwenbelangen uit vrees om herleid te worden tot een parlements lid dat enkel met dat onderwerp bezig is.

2.2 Hoeveelheid vrouwen per commissie

We moeten ons de vraag stellen hoe groot het aantal vrouwen per commissie moet zijn zodat je een goede substantiële vertegenwoordiging van vrouwenbelangen hebt. Een theorie die zich hier zeer uitvoerig mee heeft bezig gehouden is de critical mass theory. Deze

theorie stelt dat er een specifiek aantal vrouwen moeten zijn om zo een critical mass te vormen en de besluitvorming echt te kunnen beïnvloeden (Celis, 2003). Kanter maakte een typologie van de verhouding tussen de geslachten en de impact die vrouwen daarbij kunnen hebben op de besluitvorming (Childs & Krook, 2008). Allereerst heb je een uniforme groep waar slechts één geslacht in plaatsneemt (Kanter, 1977a; Kanter, 1977b). Wanneer er ongeveer 15% vrouwen inzitten spreken we over een skewed group of asymmetrische groep. Hier controleert de dominante groep de cultuur en de minderheid, tokens genoemd, volgt de dominante groep. Rond de 30% hebben we dan het tipping-point, vanaf dan spreken we over een critical mass en kunnen vrouwen veel sterker de besluitvorming beïnvloeden, hoewel Kanter de term critical mass nog niet gebruikt (Meier & Celis, 2004). Dit is ook de overgang naar een tilted group, of overheellende groep, met ongeveer 35% vrouwen. Het uiteindelijke doel in die tijd was 40% vrouwen behalen. Vandaar dat we in de theorie van Kanter vanaf 40% spreken van een balanced group of evenwichtige groep. Dahlerup gaat verder werken op deze theorie maar definieert de tilted groep al veel vroeger (Dahlerup, 1988; Dahlerup, 2006; Meier & Celis, 2004; Dahlerup, 1988; Dahlerup, 2006). Zij ziet vanaf 15% (tot 40%) reeds mogelijkheden voor vrouwen om de besluitvorming te beïnvloeden ondanks dat ze kleiner zijn dan 30%. Dit kan indien de vrouwen doen aan critical acts. In plaats van zich blind te staren op het aantal vrouwen dat aanwezig is moet je volgens haar kijken naar de motivatie van individuele vrouwen om zich in te zetten voor vrouwenbelangen en zo andere vrouwen mee te trekken. Toch is Dahlerup het ermee eens dat een aantal van 30% cruciaal is voor een sterke stijging van de impact van vrouwen en een groter aantal vrouwen ook meer mogelijkheden biedt voor critical acts (Collewaert, 2012). Er zijn verschillende onderzoeken gedaan om deze theorie te testen, met weinig positieve resultaten. In praktijk zijn er vaak verschillende factoren die ervoor zorgen dat er geen 30% nodig is of 30% niet genoeg blijkt. Een aantal onderzoeken merken op dat partijloyaliteit een sterke hindernis kan zijn die ervoor zorgt dat er ondanks een hoger aantal vrouwen toch niet meer substantiële vertegenwoordiging is (Studlar & McAllister, 2002; Poggione, 2004; Childs, 2014). Berkman en O'Connor bevonden dan weer dat in sommige contexten in commissies vrouwen ook een critical mass kunnen vormen zonder die 30% te bereiken omdat de vrouwen doen aan critical acts (Berkman & O'Connor, 1993).

Het blijkt dus een moeilijke opgave om te achterhalen bij welke hoeveelheid vrouwen hun substantiële bevoegdheden worden verdedigd. Hoewel de critical mass theory achterhaald blijkt als sterke indicator voor goede substantiële vertegenwoordiging wordt hij nog vaak gebruikt in onderzoek (Fiers et al., 2005). Een meer ideale visie is diegene die een paritaire verhouding vooropstelt.

Binnen dit onderzoek is het niet de bedoeling om een ideaalpunt voorop te stellen inzake percentuele vertegenwoordiging in het parlement aangezien het hier over de vertegenwoordiging in de commissies gaat. Belangrijker is dus om een logische vertegenwoordiging in de verschillende commissies voorop te stellen op basis van de hoeveelheid vrouwen in het parlement. Celis stelt dat er nood is aan evenredige verdeling vrouwen in verschillende commissies om zo overall de behouders van vrouwenbelangen te kunnen zijn (Celis & Meier, 2006). Zij pleit dus voor een gelijk aantal vrouwen in de verschillende commissies. Deze opvatting lijkt ons het meest geschikt om te gebruiken in dit

onderzoek. Dit zorgt ervoor dat we op een heel andere manier gaan kijken naar wat een goede evenwichtige samenstelling is voor de commissies. Eerder werd altijd gezocht naar hoeveel vrouwen er nodig waren in het parlement voor een goede substantiële vertegenwoordiging. Dit onderzoek heeft niet die ambitie. In dit onderzoek bekijken we een evolutie tussen 1995-1999 en 2014-2019. Het is logisch dat een evenwichtige commissie in 1995 er heel anders uitzag dan een evenwichtige commissie nu, aangezien er een fikse toename is van het aantal vrouwen in het parlement. Een evenwichtig samengestelde commissie in dit onderzoek veronderstelt dat het aantal vrouwen in het parlement ook weerspiegelt wordt in het aantal vrouwen in de commissie. Een situatie waarin er 10% vrouwen in het parlement zitten vraagt dus ook om 10% vrouwen in de verschillende commissies om aldus van een evenwicht tussen de commissies te kunnen spreken.

2.3 Modellen van vertegenwoordiging en partijloyaliteit

De verschillende vormen van vertegenwoordiging zoals eerder besproken kan je gaan combineren met verschillende modellen van politieke vertegenwoordiging. Hier gaan we kort in op een grote discussie in de politieke wetenschappen tussen trustee versus delegate maar we kijken ook wat breder. Het delegate model streeft naar een sterke verbintenis tussen kiezer en vertegenwoordiger waarbij de vertegenwoordiger zeer strikt de belangen en wensen van zijn kiezers uitvoert (Heywood, 1997). De vertegenwoordiger moet dus enkel uitvoeren. Dit model vindt plaats in landen waar er veel rechtstreekse inspraak is voor de burger. Descriptieve vertegenwoordiging is hier absoluut niet belangrijk aangezien de vertegenwoordiger enkel moet uitvoeren wat de kiezer vraagt en niets van zijn eigen inzichten of ervaringen moet gebruiken om het besluitvormingsproces te beïnvloeden. Aan de andere kant hebben we dan het trustee model. Dit model voorziet in een veel lossere band tussen vertegenwoordigers en kiezers (Elster, 1999). Kiezers geven hier het vertrouwen aan een bepaalde vertegenwoordiger en geven hem de ruimte om naar eigen inzichten te handelen. Binnen dit model is het persoonlijk profiel van de vertegenwoordiger uiteraard veel belangrijker. De vertegenwoordiger kan hier zoals Phillips beschrijft gebruik maken zijn eigen achtergrond, positie, visie om op die manier descriptieve vertegenwoordiging om te zetten in substantiële vertegenwoordiging. Descriptieve vertegenwoordiging staat nog meer centraal binnen het resemblance model (Devos, 2011). Binnen dit model gaat men ervan uit dat enkel gelijken je belangen kunnen vertegenwoordigen en dat vertegenwoordigers ook enkel hun eigen groep moeten vertegenwoordigen. Uiteraard zorgt dit voor problemen wanneer er compromissen moeten worden gesloten.

Tegenwoordig is de relatie tussen de kiezers en hun vertegenwoordigers minder belangrijk dan de relatie tussen de kiezers en hun partij. Het mandate model waarbinnen we België duidelijk kunnen plaatsen geeft een hedendaagse visie op vertegenwoordiging (Heywood, 1997; Pitkin, 1972). Vertegenwoordigers zitten namelijk in een politieke partij en verdedigen de partijlijn richting de kiezers. Binnen dit model hebben de vertegenwoordigers veel minder vrijheid en moeten ze de partijdiscipline volgen. Je kan deze vorm van vertegenwoordiging ook sterk linken aan formele vertegenwoordiging. Descriptieve vertegenwoordiging is in dit model van minder belang aangezien alle vertegenwoordigers moeten luisteren naar hun

partij. Vrouwenbelangen zouden in dit model ook zonder vrouwen kunnen behartigd worden (Celis & Meier, 2006). Andere onderzoeken bevestigen ook dat descriptieve vertegenwoordiging niet altijd tot substantiële vertegenwoordiging leidt (Barnello, 1999; Erickson, 1997; Norris, 1996). In al deze gevallen is de sterke partijloyaliteit een belangrijke factor.

We zien dus duidelijk dat de focus op descriptieve vertegenwoordiging zeker ter discussie staat. Toch blijkt uit onderzoek dat aanwezigheid van vrouwen belangrijk is voor substantiële vertegenwoordiging en groeit ook de overtuiging dat het parlement in zekere mate een afspiegeling moet zijn van de maatschappij (Celis & Meier, 2006). Verder hebben vrouwen ook een onrechtstreekse invloed op substantiële vertegenwoordiging. Meer vrouwen zorgt voor sneller integreren van vrouwenbelangen in het partijprogramma (Bashevkin, 1994; Skjeie, 1993). Deze onderzoeken concentreren zich uiteindelijk ook allemaal op het parlement. Binnen de commissies is er nog iets meer ruimte om binnen een kleine groep echt te discussiëren en iets meer af te wijken van de partijlijnen (Hague & Harrop, 2013).

2.4 Keuze van commissies

Vrouwelijke aanwezigheid in dus zeker belangrijk om de belangen van vrouwen te verdedigen. Dit gebeurt voornamelijk binnen de commissies waarin wetsvoorstellen worden opgesteld. Reeds in 1955 stelde Duverger echter dat vrouwen een ander parlementair gedrag stellen dan mannen (Duverger, 1955). Vrouwen zouden minder vaak leidinggevende functies bekleden, ze zouden minder toespraken in het parlement geven en zich voornamelijk bezighouden met beleidsterreinen als gezondheid, gezin, kinderen en rechten van vrouwen. Je kan hiervoor de term verticale segregatie gebruiken omdat de topfuncties vooral een mannenzaak zijn en de lagere functies voor vrouwen. Binnen parlementaire commissies krijg je een gelijkaardige trend, alleen spreekt men hier van horizontale segregatie of horizontale seksedifferentiatie (Leijenaar, 1989). Leijenaar onderscheidt drie dimensies waar de horizontale segregatie plaatsvindt. Allereerst inhoudelijk, vrouwen kiezen voor zachte domeinen (gezondheid, wonen, onderwijs, gezin, milieu, cultuur) en mannen voor harde domeinen (economie, sociale zaken, financiën, verkeer, communicatie). Ten tweede op basis van invloed en status, het sociaaleconomische zou tot het centrum behoren en het belangrijkste zijn. Alle andere zaken behoren tot de periferie. Een derde dimensie is dat vrouwen zich veel vaker zullen bezighouden met vrouwenzaken en het verbeteren van de positie van de vrouw. De vraag die zich dan uiteraard stelt is hoe deze horizontale segregatie ontstaat. Schokking ziet twee elementen die belangrijk zijn (Schokking, 1958). Vooreerst zouden vrouwen veel meer geneigd zijn om een beroep te kiezen waarin het verzorgende element aanwezig is. Hun vakkundigheid in dit beleidsdomein zouden ze dan meenemen naar de politiek. Verder zouden vrouwen in het algemeen ook belangstelling en importantie hechten aan zachte onderwerpen. Leijenaar voegt daar nog twee elementen aan toe. Zij stelt dat vrouwen worden verwacht zich te focussen op zachtere terreinen. Algemeen heerst namelijk het beeld dat vrouwelijke politici zich best richten op zachte onderwerpen. Een tweede element is volgens haar dat harde onderwerpen als belangrijker

worden gezien en vrouwen verliezen de concurrentiestrijd om deze meer gegeerde posten. Het onderzoek van Leijenaar focuste zich op de Nederlandse politiek maar vindt dit ook plaats in Vlaanderen?

Meer recent internationaal onderzoek in de 2^e helft van de jaren 90 geeft aan dat er een minder traditionele verdeling is van de commissies (Celis & Meier, 2006). Echter blijft de oververtegenwoordiging van vrouwen in sommige commissies bestaan. Onderzoek in het Vlaams Parlement kwam toen naar voor met twee oorzaken: Het gering aantal mandatarissen en de specifieke voorkeuren van de vrouwen. Een andere mogelijke oorzaak werd geopperd in het onderzoek van Diaz (Diaz, 2005). Daaruit bleek dat vrouwen sneller naar een niet gewenste commissie moesten. Vanwege hun lagere anciënniteit hadden ze namelijk een minder sterke positie bij het verdelen van de posten. Een laatste mogelijke verklaring zou ook kunnen zijn dat mannen inzien dat zachte sectoren in Vlaanderen zeker ook belangrijk en electoraal interessant zijn. Het meest recente onderzoek in Vlaanderen ziet drie belangrijke determinanten voor de commissieverdeling (Celis & Woodward, 2001). Persoonlijke keuze, expertise en het moeten opvullen van de plaatsen bleken het belangrijkste. Het opvullen van plaatsen gebeurde vooral door nieuwkomers, indirect speelt anciënniteit dus een rol. Vrouwen worden hierdoor benadeeld omdat ze gemiddeld over minder anciënniteit beschikken. Een rechtstreeks verband tussen geslacht en de verdeling van de commissies was er echter niet. Vrouwen bleken wel meer tevreden over de verdeling van de commissies dan mannen. We vinden vrouwen vooral terug in de commissies welzijn (40%), cultuur en sport (40%), onderwijs (26%) en werkgroep gelijke kansen (67%). Vrouwen zijn dus goed vertegenwoordigd in de commissies met veel impact. Wanneer we kijken binnen de commissies zien we dat zelfs daar een rolverdeling is tussen mannen en vrouwen. Bij de commissie cultuur en sport zien we namelijk duidelijk dat de vrouwen zich veel meer met cultuur gaan bezighouden en mannen met sport. In het algemeen zien we ook dat mannen binnen de commissies zich meer gaan bezighouden met de technische zaken en vrouwen eerder met de maatschappelijke en sociale aspecten van het dossier.

2.5 Vrouwelijke en mannelijke thema's

Leijenaar bood ons reeds een indeling van wat volgens de politici zelf zachte en harde thema's zijn. Er zijn echter nog andere onderzoeken die dergelijke opdeling hebben proberen te maken vanuit verschillende invalshoeken. Wanneer we vertrekken vanuit het perspectief van de kiezer zien we dat vrouwen bepaalde thema's een zwaarder gewicht toekennen bij het bepalen van hun keuze voor een politieke partij (de Beer & Kanne, 2010). Thema's die significant belangrijker zijn voor mannen zijn economie, verkeer en vervoer en de Europese Unie. Vrouwen vinden daarentegen de thema's gezondheidszorg en welzijn, onderwijs en milieu significant belangrijker. Andere thema's bleken eerder neutraal zoals sociale zekerheid, criminaliteit, ethische kwesties, integratie en bestuurlijke vernieuwing. Ook binnen de media kan men dit onderscheid maken. Vanuit de communicatiewetenschappen spreekt men echter over vrouwelijke en mannelijke thema's en niet over hard en zacht. Hoewel er overlappingen zijn heeft hard nieuws meer te maken met de belangrijke onderwerpen zoals politiek of politiek in het algemeen die men op een

afstandelijke manier brengt (Reinemann, Stanyer, Scherr, & Legnante, 2012). Zacht nieuws komt sterk overeen met infotainment waar veel emotie inzit en focust meer op randschandalen dan op de kern van het debat.

Vrouwen krijgen minder aandacht van de media en wanneer ze aandacht krijgen dan gaat het meestal over traditionele vrouwenthema's (Hooghe & De Swert, 2009). Van Zoonen probeert een onderscheid te maken tussen de verschillende vrouwelijke en mannelijke thema's in de media (Van Zoonen, 1998). De mannelijke thema's bestaan uit institutionele zaken, defensie, internationale relaties, financiën en justitie. Thema's specifiek voor vrouwen blijken cultuur, familie, opleiding, bekendheden, royalty en gezondheidszorg. Andere thema's zoals rampen, weer, landbouw, verkeer en criminaliteit bleken neutraal. Een gelijk aantal mannen en vrouwen in beeld is dus zeker niet de oplossing wanneer vrouwen steeds naar voren gebracht worden in traditionele thema's. Dit evenwicht tussen mannen en vrouwen is er nodig bij alle thema's. Deze ijver trekken we ook door in dit onderzoek. Het is niet enkel nodig om een gelijkaardig aantal vrouwen in het parlement te hebben. Er moeten ook evenveel mannen als vrouwen zich bezighouden met de verschillende thema's aanwezig.

3 Onderzoeksvragen

3.1 Hebben vrouwen vandaag nog steeds een voorkeur voor 'zachtere commissies' en krijgen ze ook de commissies van hun voorkeur?

De laatste studies inzake commissiekeuzes van vrouwen in Vlaanderen dateert reeds van 2001. Tijd om hier een vervolg aan te breien en te kijken welke keuzes vrouwen nu in het Vlaams Parlement maken. We zien dat de traditionele keuze van vrouwen voor eerder zachte commissies en mannen voor harde commissies nog altijd bestaat maar dat deze aan het afzwakken is. De vraag is of deze afzwakking zich doorzet of dat de traditionele indeling blijft bestaan. Deze keuzes van vrouwen kunnen namelijk belangrijke gevolgen hebben voor de vertegenwoordiging van vrouwen. Los van de keuzes van de vrouwen heb je natuurlijk ook de praktijk. De persoonlijke voorkeuren van de vrouwelijke parlementsleden hebben namelijk weinig waarde wanneer de commissieverdeling in de praktijk er heel anders uitziet. Daarom is het belangrijk om ook oog te hebben voor welke vrouwen er dan uiteindelijk in welke commissie zitten. Dit zorgt ervoor dat je natuurlijk een aantal deelvragen krijgt. Allereerst kun je de vraag stellen hoe vrouwen te werk gaan om hun persoonlijke voorkeuren te vormen. Hoe ziet de commissieverdeling eruit in de praktijk en hoe kunnen we verklaren dat hun voorkeuren niet altijd gerealiseerd worden? Volgend op de verwachting dat de voorkeuren van vrouwen doorheen de jaren minder traditioneel zouden geworden zijn verwachten we dus ook dat dit zich vertaald ziet in een minder traditionele samenstelling van de commissies. De positie van vrouwen in het parlement is in 2014 sterker dan in 1995 dus verwachten we wel dat vrouwen sneller de commissies van hun voorkeur zullen kunnen verkrijgen dan in 1995. Uiteraard is het onmogelijk dat iedereen de commissies van zijn voorkeur kan bemachtigen, bijgevolg verwachten we zeker

belemmeringen. Voor zachte commissies voorspellen we wel dat vrouwen meer kans hebben om deze commissies te kunnen krijgen omdat dit waarschijnlijk in de lijn ligt van hun voorkeuren en overeenstemt met de rolverwachting van de partijen. In de volgende onderzoeksvraag gaan we dieper in op welke factoren bij die verdeling van belang kunnen zijn. Toch peilen we ook naar welke factoren volgens de vrouwelijke parlementsleden zelf als belangrijk worden aanvoeld omdat dit weleens andere zouden kunnen zijn dan de factoren die de partijen aangeven.

3.2 Welke determinanten hanteren partijen om de zitjes in de verschillende commissies te verdelen en wat is daarvan de impact op de vrouw/man verdeling in de commissies?

Je kan er niet omheen dat partijen een zeer belangrijke rol spelen binnen de Belgische politiek. Hun positie ten aanzien van vrouwen heeft veel impact op het feit of vrouwen al dan niet de mogelijkheid krijgen om zich ook echt specifiek in te zetten voor vrouwen. Tevens bepaalt de partij hoe de commissieverdeling binnen de fractie er uiteindelijk uit ziet. We willen in dit onderzoek ons licht werpen op de vraag welke factoren doorslaggevend zijn bij het verdelen van de zitjes in de verschillende commissies. Vorige onderzoeken gaven aan dat partijen zoveel mogelijk rekening proberen te houden met de persoonlijke keuze van de parlementsleden en met hun expertise. Partijen blijken soms ook de verwachting te hebben dat vrouwen zich bezighouden met zachte thema's en gaan ze daarom daarbij indelen. Verder speelt anciënniteit volgens vorig onderzoek ook een rol. Wanneer er concurrentie is voor posities in belangrijke commissies zouden vrouwen deze verliezen. Andere onderzoeken vinden niet meteen een rechtstreekse link tussen geslacht en de verdeling van de commissies.

Waarschijnlijk zal niet elke partij op eenzelfde manier te werk gaan en zal de aanwezigheid van veel – of weinig parlementsleden een rol kunnen spelen bij het anders opstellen van de commissieverdeling. Verder zou ook de ideologische positie van belang kunnen zijn. Linkse partijen staan over het algemeen positiever tegenover quota dan rechtse partijen en op basis daarvan kunnen we verwachten dat linkse partijen meer aandacht zullen hebben voor het belang van vrouwen en een evenwichtige commissieverdeling.

4 Methode

De rode draad doorheen dit onderzoek is de verhouding tussen de parlementairen in de politieke partijen. Dit trekt zich ook door in de werkwijze van dit onderzoek. We hebben in het eerste deel gekozen voor een survey met de vrouwelijke parlementsleden in 1995 en 2014, een kwantitatieve invalshoek dus. Er was ook de mogelijkheid om te werken met interviews en een aantal vrouwelijke parlementsleden eruit te kiezen maar dit belette ons om een geheel plaatje naar voor te schuiven van de keuzes die vrouwen maken. Hierdoor hebben we echter geen echte diepgaande informatie waarom vrouwen soms naast hun commissievoorkeuren grijpen. Dit proberen we dan ook te integreren in ons tweede

kwalitatieve onderdeel waar we gekozen hebben om fractieleiders te interviewen om een beter zicht te krijgen op de verschillende stappen van de commissieverdeling.

4.1 Voorkeur voor zachte of harde commissies?

Alvorens je kan analyseren voor welke commissies vrouwen voorkeuren hebben is het interessant om te kunnen achterhalen hoe ze tot deze voorkeur zijn gekomen. Hiervoor peilen we in onze survey naar drie mogelijke categorieën: persoonlijke interesse, tactische keuze of andere. Het zou namelijk kunnen dat parlementairen simpelweg kiezen voor de commissies die het dichtst bij hun persoonlijke interesses liggen of omdat ze geschoold zijn in het onderwerp. Politici zijn echter ook veel bezig met hun persoonlijke carrière en dus zouden ze eerder een tactische keuze kunnen maken voor de meest machtige commissies en de commissies die veel in de media komen. In literatuur wordt vaak de link gemaakt tussen zachte commissies en minder belangrijke commissies. In Vlaanderen is dit echter absoluut niet het geval. De commissies welzijn en onderwijs zijn zeker de belangrijkste bevoegdheden en hebben het grootste budget van alle commissies. Het zou dus kunnen dat vrouwen om die redenen graag in zachte commissies plaats nemen. Wanneer zowel persoonlijke interesse als tactische keuze niet van toepassing is dan moeten andere factoren een rol spelen. Mogelijkheden zijn externe druk vanuit de maatschappij of vanuit de partij. Je kiezers kunnen verwachten dat je hun achterban in specifieke commissies gaat verdedigen. De partij kan ook zekere rolverwachtingen hebben en een specifieke visie koesteren ten aanzien van hun parlementslid waar hij of zij de partij moet vertegenwoordigen. Aangezien dit niet bevraagd wordt in de survey gebruiken we algemeen de term andere.

Hierna gaan we in op de verdeling van het aantal vrouwen in de verschillende commissies van 1995 tot 2014 in de praktijk en we stellen de indeling tussen zachte en harde commissies scherp. We focussen ons hierbij op negen beleidscommissies. De keuze voor deze negen commissies is er gekomen omdat deze zowel in 1995 als 2014 aanwezig zijn en zodoende de mogelijkheid bestaat de samenstelling te vergelijken. Verder bekijken we ook enkel de commissies die we kunnen indelen in harde/zachte of neutrale commissies. Het klopt dat doorheen de jaren Vlaanderen meer bevoegdheden gekregen heeft waardoor er nu dus nieuwe commissies zijn en er soms geschoven is met onderwerpen die naar een andere commissie verhuisd zijn maar een groot deel blijft vergelijkbaar. Wel zien we in twee gevallen dat men doorheen de tijd sommige commissies heeft samengevoegd tot één commissie nu. In 1995 waren er ook wat ad-hoccommissies en werkgroepen waarin vrouwen sterk waren vertegenwoordigd. Denk maar aan de Werkgroep Gelijke Kansen voor Mannen en Vrouwen. Deze werkgroep was speciaal hiervoor ingericht maar dit zorgt er uiteraard wel voor dat de discussie over vrouwenbelangen verschuift van de beleidscommissies naar specifieke commissies die een lagere status hebben (Celis et al., 2010). Wanneer we verder in het onderzoek de bepaalde commissie in het algemeen bedoelen zullen we deze voor het gemak benoemen door enkel de hoofdbevoegdheid te vernoemen zoals bijvoorbeeld commissie mobiliteit. We bekijken verder enkel de vaste leden en niet de vervangende leden. Dit zorgt er evenwel voor dat Vlaams Belang uit de boot valt in 2014 omdat zij met hun kleine fractie enkel een toegevoegd lid kunnen leveren en

geen vast commissielid. We maken hier dus meteen duidelijke keuzes voor het vervolg van ons onderzoek.

	Commissies uit 1995 die worden besproken	Commissies in 2014 die worden besproken
1	Commissie Mobiliteit + Commissie voor Ruimtelijke Ordering, Openbare Werken en Vervoer	Commissie voor Mobiliteit en Openbare Werken
2	Commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden, Stadsvernieuwing en Huisvesting	Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid
3	Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden	Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed
4	Commissie voor Cultuur en Sport + Commissie voor Mediabeleid	Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
5	Commissie voor Financiën en Begroting	Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting
6	Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud	Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordering, Energie en Dierenwelzijn
7	Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid	Commissie voor Onderwijs
8	Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin	Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
9	Commissie voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden	Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid

Deze commissies kunnen we dan verdelen in de categorieën zachte en harde commissies. Leijenaar maakte ons duidelijk dat het categoriseren van commissies in zacht en harde materie zeker te verantwoorden is (Leijenaar, 1989). Op basis van haar verdeling en die vanuit de invalshoek van de kiezers en de media hebben wij ook voor de commissies in het Vlaams Parlement een verdeling gemaakt (de Beer & Kanne, 2010; Van Zoonen, 1998). Deze onderverdeling in harde en zachte thema's heeft dus niets te maken met de hoeveelheid macht, grootte van het budget of hoe groot de bevoegdheid is in het specifieke thema. Door een aantal verschuivingen in de concrete invulling van de bevoegdheden zou het wel kunnen dat de commissie in 'hardheid' kan verschillen doorheen de tijd. Denk maar aan het thema wetenschapsbeleid dat zich eerst nog bij onderwijs bevond en nu bij economie. Het feit dat ontwikkelingssamenwerking nu ook bij de commissie buitenlandse zaken is te plaatsen zorgt ervoor dat de commissie toch een iets andere identiteit heeft. Toch lijken secundaire

bevoegdheden binnen de commissie ons een te kleine invloed te hebben om deze commissies een ander statuut te geven.

	Thema commissies	Hard-neutraal-zacht thema
1	Binnenlandse zaken	Neutraal
2	Mobiliteit	Hard
3	Buitenlands beleid	Hard
4	Economie en werk	Hard
5	Financiën	Hard
6	Leefmilieu	Zacht
7	Onderwijs	Zacht
8	Welzijn en gezin	Zacht
9	Cultuur, sport en media	Zacht

Bij de vraag hoeveel vrouwen er uiteindelijk dan in zo'n commissie moeten zetelen vonden we geen duidelijk antwoord. De critical mass theory was één van de weinige theorieën die zich hier echt mee bezighield maar bleek geen betrouwbare theorie om toe te passen. Celis stelt dat er nood is aan een evenredige verdeling vrouwen in verschillende commissies om zo overal de behoeders van vrouwenbelangen te kunnen zijn (Celis & Meier, 2006). Zij pleit dus voor een gelijk aantal vrouwen in de verschillende commissies. Binnen de media ondervindt men ook dat er niet enkel nood is aan evenveel vrouwen die aan het woord komen maar dat er per thema een evenwicht moet zijn tussen de hoeveelheid mannen en vrouwen die het woord krijgen.

Wanneer we de verdeling in de praktijk en de voorkeuren van de vrouwelijke parlementairen naast elkaar leggen zullen we een goed antwoord kunnen geven op onze eerste onderzoeksvraag. Vraag blijft wel hoe we kunnen verklaren dat vrouwen niet altijd de commissie van hun voorkeur krijgen. In de literatuur wordt beschreven dat lage anciënniteit en het wezen van een vrouw een invloed kunnen hebben op het niet krijgen van hun commissievoorkeur. Uiteraard zijn er ook andere mogelijke problemen zoals het feit dat de commissieplaatsen nu eenmaal beperkt zijn en sommige commissies misschien wel populair zijn binnen een partij. In de survey krijgen de vrouwelijke parlementairen in een open vraag de kans om hierop ruimer te antwoorden.

Het is niet makkelijk om voldoende respons te vinden voor een survey. Dit kan zeer problematisch zijn wanneer je zoals hier een relatief kleine populatie vrouwelijke parlementsleden hebt voor 1995-1999. De survey hebben we online afgenomen door middel van persoonlijke mails. Bij vele parlementsleden uit 1995 hebben we telefonisch contact opgenomen met de gewezen parlementsleden om hun e-mailadres te vragen.

Aangezien we met onze enquête ongeveer 60% van onze populatie hebben kunnen bereiken moeten we deze persoonlijke voorkeuren zien als steekproef van de werkelijkheid. Bij het thema cultuur hebben we in 1995 geen geheel getal, dit vanwege het feit dat we hier het gemiddelde van twee commissies hebben genomen. Met een hoge respons van 57%, die toch wel onze verwachting oversteeg, zijn we zeer blij en hopen we significante resultaten te

kunnen voorschotelen. Hierbij hebben we 47% voor de groep vrouwelijke parlementsleden uit 1995-1995 en 60% voor de vrouwelijke parlementsleden uit 2014-2019.

4.2 Commissieverdeling door de politieke partijen

Wanneer de partij de commissieverdeling maakt hanteert zij hiervoor een zekere procedure. Op basis van interviews met de fractieleiders, die de verdeling maken, willen we proberen te achterhalen welke stappen er worden gezet in het maken van een commissieverdeling. Fractieleden of fractievoorzitters zijn verkozene volksvertegenwoordigers aangeduid door de fractie. Zij staan naast de commissieverdeling ook in voor de algehele werking van de fractie maar vormen tevens de connectie met de partijleiding. De fractieleider zetelt namelijk ook in het partijbestuur, het orgaan net onder de partijvoorzitter. Wanneer de centrale partijleiding dus invloed wil uitoefenen op de parlementaire activiteiten, zal dit in principe via de fractievoorzitter gebeuren.

Welke determinanten er gebruikt worden voor die verdeling kan een grote impact hebben op de man/vrouwverdeling in de commissie. Voor dit onderzoek doen we interviews met fractieleiders van verschillende partijen uit 1995 en 2014 die voor hun partij de commissieverdeling gemaakt hebben. Wie de commissieverdeling gemaakt heeft is niet altijd duidelijk wanneer sommige fractieleiders later bijvoorbeeld minister worden. André Denys is jammer genoeg reeds overleden. Ook kunnen we Chris Janssens van Vlaams Belang niet interviewen omdat zijn fractie geen vaste commissieleden mag leveren. Hieronder vindt u een overzicht van de verschillende personen die we gaan interviewen. Omdat er geen specifieke literatuur voorhanden is die een steekproef rechtvaardigen hebben we geprobeerd om gewoon uit verschillende belangrijke partijen iemand te interviewen. Om ook de vergelijking te kunnen maken tussen 1995 en 2014 zorgen we ervoor dat voor twee partijen zowel de fractieleider uit 1995 als uit 2014 wordt geïnterviewd. Wanneer de fractievoorzitter ons niet te woord kan staan is het ook mogelijk om ons te wenden tot de fractiesecretaris die een belangrijke rol kan spelen in het mee opstellen van de commissieverdeling.

Respondenten uit 1995	Respondenten uit 2014
Fractieleden: Jos Geysels (Agalev) Eric Van Rompuy (CVP)	Fractieleden: Matthias Diependaele (N-VA) Koen Van den Heuvel (CD&V) Björn Rzoska (Groen) Fractiesecretaris: Herman De Vos (Open Vld)

Het is de bedoeling om samen de commissieverdeling zo goed mogelijk te reconstrueren en zo de belangrijke variabelen die van toepassing zijn te proberen naar boven te laten komen. Op die manier hopen we een rangschikking te kunnen maken van de determinanten die belangrijk zijn bij het maken van een commissieverdeling. Verder gaan we specifiek in op de vraag of er ook gekeken wordt naar de verdeling van de vrouwelijke parlementsleden over

de verschillende commissies en de invloed van de ideologische positie als partij op de commissieverdeling.

5 Samenstelling van de verschillende commissies

Wanneer we willen weten hoe de commissieverdeling geëvolueerd is moeten we natuurlijk eerst kijken naar de periode 1995-1999 vanwaar ons onderzoek start. Voor de verschillende commissies die we behandelen, zien we hier het aantal vrouwen dat vast aanwezig is in elke commissie en hoever de afstand is tot het percentage vrouwen in het parlement. We gebruiken het percentage vrouwen in het parlement als richtcijfer voor het gewenste aantal vrouwen in de verschillende commissies.

5.1 Legislatuur 1995-1999

Voor deze samenstelling kijken we naar de verdeling in het begin van de legislatuur. Een aantal mensen zijn later minister geworden waardoor er verschuivingen zijn geweest en deze verdeling dus niet klopt voor de hele legislatuur. We hebben er in dit onderzoek voor gekozen om te kijken naar de initiële verdeling. De scores met betrekking tot de afstand van het gemiddeld aantal vrouwen in het Vlaams Parlement zijn een deling van het aantal vrouwen in de commissie en het gemiddelde aantal vrouwen in het parlement. Wanneer dit gelijk is levert dit een ideale score van 1 op. Wanneer er 'te weinig' vrouwen zetelen een score tussen 0 en 1 en bij 'te veel' vrouwen een score hoger dan 1.

Commissies uit legislatuur 1995-1999	Aantal vrouwen in verhouding tot totaal aantal leden in commissie	Percentage aantal vrouwen in commissie	Afstand tot percentage vrouwen in parlement =17%	Harde/zachte of neutrale commissie
Commissie voor Binnenlandse Aangelegenheden, Stadsvernieuwing en Huisvesting	3/15	20%	1.17	Neutraal
Commissie Mobiliteit + Commissie voor Ruimtelijke Ordening, Openbare Werken en Vervoer	1/15	6.7%	0.39	Hard
Commissie voor Buitenlandse en Europese Aangelegenheden	1/15	6.7%	0.39	Hard
Commissie voor Werkgelegenheid en Economische Aangelegenheden	1/15	6.7%	0.39	Hard

Commissie voor Financiën en Begroting	1/15	6.7%	0.39	Hard
Commissie voor Leefmilieu en Natuurbehoud	1/15	6.7%	0.39	Zacht
Commissie voor Onderwijs, Vorming en Wetenschapsbeleid	4/15	26.6%	1.56	Zacht
Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin	7/15	46.6%	2.74	Zacht
Commissie voor Cultuur en Sport + Commissie voor Mediabeleid	3.5/15	21.7%	1.28	Zacht

Om een evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen te hebben in de verschillende commissies zouden er twee tot drie vrouwen vast in elke commissie moeten zitten om zodoende zo dicht mogelijk bij de 17% te geraken die het aantal vrouwen in het parlement voorstelt. Met evenwichtige samenstelling wordt hier niet verwezen naar een gelijk aantal mannen en vrouwen zoals binnen de critical mass theory maar eerder naar een eerlijke vertegenwoordiging op basis van het totaal aantal vrouwen in het parlement (Childs & Krook, 2008). De groene kleur betekent dus zeker niet dat het positief is dat er zoveel vrouwen in die commissies zitten. Deze evenwichtige samenstelling is in twee commissies die we behandelen in ons onderzoek bereikt.

Wanneer dan specifiek gaan kijken naar de cijfers inzake harde en zachte commissies zien we dat er gemiddeld 24.7% vrouwen in de zachte commissies zitten en 6.7% in de harde commissies. In alle harde commissies in 1995-1999 zit er maar één vrouw, dus dat is overall gelijk. Bij de zachte commissies is er iets meer diversiteit. De commissies welzijn en onderwijs zijn het meest populair met vooral welzijn dat erbovenuit steekt met 46.6%. De commissie leefmilieu laat dan weer een heel ander beeld zien met maar één vrouw vertegenwoordigd. Algemeen betekent dit dat in de zachte commissies er 1.49 vrouwen zitten wat dus een 'te groot' aantal veronderstelt en in de harde commissies 0.39 wat een ondervertegenwoordigd betekent. In die legislatuur waren er ook een aantal belangrijke ad-hoccommissies en werkgroepen waarin vrouwen sterk waren vertegenwoordigd. Bijvoorbeeld de ad-hoccommissie Bijzondere Jeugdzorg of de Werkgroep Gelijke kansen voor Mannen en Vrouwen. Wanneer je deze zou moeten indelen kan je stellen dat dit ook vooral zachte thema's zijn.

Deze cijfers kunnen we vergelijken met die van 2014-2019 om te zien of er algemene verschuivingen zijn. We verwachten dat in 2014-2019 de voorkeuren van de vrouwen zullen verschuiven richting niet enkel traditionele commissies. Op basis van de veranderende voorkeuren kunnen we ook in praktijk een andere samenstelling verwachten.

5.2 Legislatuur 2014-2019

Nu gaan we op dezelfde manier kijken naar de verdeling in 2014-2019. Doorheen de jaren zijn er extra bevoegdheden naar Vlaanderen gekomen en zijn er dus ook extra commissies. Niet alle commissies zijn echter in onderstaande tabel opgenomen. Hier laten we enkel de commissies zien die we nog verder gebruiken in ons onderzoek. Verder zijn er een aantal wijzigingen geweest in verband met de commissieverdeling bij Open Vld omwille van het feit dat Bart Tommelein Federaal Staatssecretaris werd. De verdeling die u hier ziet is deze toen hij wel nog in het Vlaams Parlement zat. Dit is dus niet de huidige verdeling.

Commissies uit legislatuur 2014-2019	Aantal vrouwen in verhouding tot totaal aantal vaste leden in commissie	Percentage aantal vrouwen als vast lid in commissie	Afstand tot gemiddeld percentage vrouwen in parlement =44%	Harde/zachte of neutrale commissie
Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid	6/15	40%	0.91	Neutraal
Commissie voor Mobiliteit en Openbare Werken	3/15	20%	0.45	Hard
Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking, Toerisme en Onroerend Erfgoed	6/15	40%	0.91	Hard
Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid	6/15	40%	0.91	Hard
Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting	2/15	13.3%	0.30	Hard
Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening, Energie en Dierenwelzijn	5/15	33%	0.75	Zacht
Commissie voor Onderwijs	9/15	60%	1.36	Zacht

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	11/15	73.3%	1.67	Zacht
Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media	8/15	53.3%	1.21	Zacht

Allereerst zien we dat er veel meer vrouwen hun weg gevonden hebben richting het parlement, wat zeer positief is. Concreet is voor een evenwichtige commissie hier nood aan zes of zeven vrouwen per commissie.

Wanneer we opnieuw het gemiddeld aantal vrouwen bekijken zien we dat dit hier 54.9% is voor de zachte commissies en 28.3 % voor de harde commissies. Verder is er wel al één commissie extra die evenwichtig verdeeld is. Waar in de legislatuur 1995-1999 het maximum aantal vrouwen in een commissie nog maar 50% was hebben we nu commissies waar ook een meerderheid aan vrouwen voorkomen. Net zoals in de legislatuur 1995-1999 zijn het de commissies welzijn en onderwijs waarin de meeste vrouwen zetelen. Verschillende harde commissies hebben nog altijd opvallend minder vrouwen. Net zoals in de vorige case geeft de commissie leefmilieu een afwijkend resultaat met zeer weinig vrouwen ondanks de categorisering als zachte commissie. In het algemeen hebben we voor deze case binnen de zachte commissies 1.25 'te veel' vrouwen en voor de harde commissies 0.64 'te weinig' vrouwen.

5.3 Evolutie

We weten nu reeds ongeveer hoe de samenstelling in de verschillende commissies eruit ziet. Nu gaan we dieper in op de vraag hoe het de samenstelling geëvolueerd is voor de harde en zachte commissies. De neutrale commissie binnenlandse zaken is daarom hier niet in deze tabel opgenomen.

Hard/zacht	Commissies	Afstand tot gemiddeld aantal vrouwen in 1995-1999	Afstand tot gemiddeld aantal vrouwen in 2014-2019
Hard	Mobiliteit	0.39	0.45
Hard	Buitenlands beleid	0.39	0.91
Hard	Economie	0.39	0.91
Hard	Financiën	0.39	0.30
Hard	Gemiddeld	0.39	0.64

Zacht	Leefmilieu	0.39	0.75
Zacht	Onderwijs	1.56	1.36
Zacht	Welzijn	2.74	1.67
Zacht	Cultuur	1.28	1.21
Zacht	Gemiddeld	1.49	1.25

Deze scores tonen duidelijk aan dat zowel bij de harde commissies als bij de zachte commissies er een duidelijke trend is richting een meer evenwichtige samenstelling van de commissies. Enkel bij het thema leefmilieu en financiën zien we eerder een trend naar een minder evenwichtige samenstelling. Op basis van deze cijfers alleen kunnen we echter nog geen uitsluitend antwoord geven op de vraag of vrouwen nog altijd een voorkeur hebben voor traditionele, zachte commissies. Het is niet omdat vrouwen in een welbepaalde commissie zetelen dat dit ook de commissies zijn van hun voorkeur. Het geeft ons wel reeds een antwoord op de eerste deelvraag over hoe de samenstelling van de commissies er in de praktijk uitziet. Wanneer we de voorkeuren van de vrouwelijke parlementsleden willen achterhalen en willen weten of deze voorkeuren ook in overeenstemming staan met de verdeling in de praktijk zullen we echter dieper moeten graven. Wel zien we dat een traditionele commissieverdeling zowel in 1995 als in 2014 aanwezig is.

6 Persoonlijke commissievoorkeur

6.1 Vorming van commissievoorkeur

We zagen hierboven dat de commissieverdeling in praktijk nog altijd vrij traditioneel is samengesteld. Doel van dit onderzoek is om verder te gaan en te kijken wat de persoonlijke voorkeuren zijn van de vrouwen. Hiervoor gaan we eerst trachten na te gaan hoe ze hun commissievoorkeur vormen. Wanneer we willen achterhalen waarom vrouwen eerder in zachte commissies zitten kan dit om verschillende redenen zijn. Allereerst kan je uiteraard kiezen vanuit een persoonlijke interesse of expertise van het thema. Deze hebben we gebundeld onder de noemer persoonlijke interesse. Daarnaast hebben we ook tactische keuze die we kunnen onderverdelen in keuze voor machtige commissies of commissies met veel media-aandacht. Voor al deze mogelijkheden bestaat de kans om overlap te hebben waardoor de som van percentages boven de 100 kunnen uitkomen. Ten slotte hebben we dan de externe druk wanneer geen van bovengenoemde feiten van toepassing kan zijn. Mogelijke hypothesen voor externe druk zijn druk vanuit de achterban of druk vanuit de partij.

	Vorming commissievoorkeur 1995	Vorming commissievoorkeur 2014
Persoonlijke interesse	78%	75%
Tactische keuze	22%	25%
Andere	11%	4%

Bij de grote meerderheid van de vrouwelijke parlementsleden is hun keuze gebaseerd op hun persoonlijke voorkeur. In de survey hebben we dit onderzocht door te peilen naar de thema's waarin ze geïnteresseerd waren en hun opleiding. Hierbij speelde zo goed als altijd de interesse voor het thema een belangrijke rol (96%) en in mindere mate hun opleiding (21%). Tussen de partijkeuze en de persoonlijke voorkeur vinden we dan de tactische keuze die toch ook een rol speelt. Om dit te meten hebben we gekeken naar in hoeverre ze het belangrijk vinden om in een machtige commissie of een commissie die veel media-aandacht krijgt te zitten. Dit hebben we dan gecombineerd met het hun opinie over welke commissies volgens hen de meest machtige zijn en het meest media-aandacht krijgen. Op die manier zien we dat bij de tactische keuze de grotere macht vooral doorslaggevend is (78%) en in iets mindere mate de grote media-aandacht (44%) een rol speelt. Later zullen we ingaan op de mogelijke verklaringen waarom sommige vrouwelijke parlementsleden niet de commissies van hun voorkeur kregen. Slechts in heel beperkte gevallen is zowel persoonlijke interesse als tactische keuze niet van toepassing. Bij de verklaringen waarom vrouwen hun commissies niet hebben gekregen zullen we zien dat ook organisatorische belemmeringen een rol spelen. Door een overlappende agenda met andere commissies of andere verplichtingen is het soms niet mogelijk om voor de commissie van je voorkeur of voor een tactische commissie te kiezen.

6.2 Hypothetische commissiekeuze op basis van persoonlijk commissievoorkeur in 1995 en 2014

Wanneer vrouwen een keuze maken voor een specifieke commissie blijkt dit vooral een persoonlijke keuze te zijn op basis van interesse voor het thema. Nu gaan we kijken voor welke commissies vrouwelijke parlementsleden dan wel kiezen. Deze persoonlijke voorkeuren zijn een benadering op basis van de survey die we gemaakt hebben.

Hard/ zacht	Thema commissies	Aantal vrouwen in praktijk in 1995	Aantal persoonlijke voorkeur in 1995	Aantal vrouwen in praktijk in 2014	Aantal persoonlijke voorkeur in 2014
Hard	Mobiliteit	1/15	3	4/15	6
Hard	Buitenlands beleid	1/15	1	6/15	2
Hard	Economie	1/15	4	6/15	4

Hard	Financiën	1/15	1	2/15	2
Hard	Totaal	6%	15%	30%	23%
Zacht	Leefmilieu	1/15	4	5/15	2
Zacht	Onderwijs	4/15	1	9/15	6
Zacht	Welzijn	7/15	4	11/15	12
Zacht	Cultuur	3.5/15	1	8/15	2
Zacht	Totaal	26%	17%	55%	36%

Wanneer we de voorkeuren tegenover de praktijk bekijken valt het op dat de voorkeur voor harde commissies en het aantal vrouwen dat uiteindelijk in harde commissies zetelt gelijklopend is. Bij de zachte commissies is het aantal vrouwen in de praktijk (48) echter veel hoger dan het aantal vrouwen dat voor deze commissies een voorkeur had. Kijk maar naar het thema onderwijs of cultuur. We stellen ook vast dat de vrouwen in 1995 harde commissies ongeveer evenveel verkozen als zachte commissies. Dit zou ons kunnen doen vermoeden dat partijen toen wel degelijk een invloed hadden op de sterkere plaatsing van vrouwen in zachte commissies.

In 2014 blijken de voorkeuren van vrouwen er heel anders uit te zien. Nu verkiezen dubbel zoveel vrouwen zachte commissies als in 1995 en anderhalf keer zoveel als harde commissies in 2014. Doordat er heel veel vrouwen in het parlement zijn bijgekomen maakt dat een stijging van het aantal voorkeuren van 1995 naar 2014 logisch maar opvallend is dat deze stijging zich vooral voordoet bij zachte commissies. Bij harde commissies stijgt de voorkeur van 15% naar 23% maar bij zachte commissies stijgt deze van 17% naar 36%. De meest opvallende stijging van voorkeur bij zachte commissies zien we bij de thema's onderwijs en welzijn.

Door het groeiend aantal bevoegdheden van het Vlaams Parlement zijn er doorheen de legislaturen ook een aantal commissies bijgekomen die we hier niet uitvoerig hebben besproken. Het thema binnenlandse zaken konden we wel categoriseren als een neutraal thema. Waar in 1995 de praktijk nog gelijk liep met de voorkeuren (3/15) blijkt dat in 2014 het aantal voorkeuren lager ligt dan de praktijk (2).

Verder hebben we in 2014 de Commissies Brussel en Vlaamse rand, Commissie Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid en de Commissie Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen. Deze laatste bleek de meest populaire bij voorkeuren (14). Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid genoot een gemiddelde voorkeur (4). De Commissie Brussel en Vlaamse Rand en Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Inburgering en Stedenbeleid hadden een zeer laag aantal voorkeuren (0).

6.3 Verkrijgen van de commissievoorkeur

Hier vertrekken we van de persoonlijke voorkeuren van de vrouwelijke parlementsleden en gaan we na of ze deze persoonlijke voorkeur ook gekregen hebben. Zoals hierboven kijken we naar de verschillen tussen de commissies en dan specifiek de verschillen tussen harde en zachte commissies. Verder uiteraard ook naar de verschillen tussen 1995 en 2014.

Hard/ zacht	Thema commissies	In hoeverre krijgen ze hun persoonlijke voorkeur in 1995 (%)	In hoeverre krijgen ze hun persoonlijke voorkeur in 2014 (%)	In hoeverre krijgen ze hun persoonlijke voorkeur (%)
Hard	Mobiliteit	33%	67%	56%
Hard	Buitenlands beleid	0%	100%	67%
Hard	Economie	25%	100%	63%
Hard	Financiën	100%	100%	100%
Hard	Totaal	33%	86%	65%
Zacht	Leefmilieu	25%	100%	50%
Zacht	Onderwijs	100%	100%	100%
Zacht	Welzijn	100%	80%	88%
Zacht	Cultuur	100%	100%	100%
Zacht	Totaal	70%	92%	84%
<i>Algemeen</i>	<i>Alle commissies</i>	<i>59%</i>	<i>89%</i>	<i>76%</i>

Over het algemeen kunnen we stellen dat vrouwelijke parlementsleden heel vaak de commissies van hun voorkeur krijgen (76%). Opvallend is wel dat de vrouwen in het geval van zachte commissies veel sneller hun voorkeur krijgen (84%) dan bij harde commissies (65%), kijk maar naar het thema onderwijs waar iedereen zijn voorkeur steeds gekregen heeft. Wanneer we kijken naar het verschil tussen 1995 en 2014 is het duidelijk dat in 1995 vrouwen veel minder vaak de commissie van hun voorkeur verkregen (52%) dan in 2014 (88%). Deze stijging is het meest aanwezig bij het thema leefmilieu. De percentages voor het verkrijgen zijn hier echter enkel van de commissies die we hebben ingedeeld in harde en zachte categorieën. Uiteraard zijn ook de minder besproken commissies relevant om een compleet beeld te krijgen van in hoeverre vrouwen hun commissievoorkeur verkrijgen.

Wanneer we de percentages van de minder besproken commissies erbij tellen komen we aan 59% die hun commissievoorkeur krijgen in 1995 en 89% in 2014.

We kunnen zeker stellen dat vrouwen momenteel een sterkere positie hebben verworven in het Vlaams Parlement maar ook het feit dat in 2014 vrouwen veel sneller kozen voor zachte commissies kan een invloed hebben op de percentages.

6.4 Verklaringen van vrouwen voor verschil tussen persoonlijke voorkeur en praktijk

We zien dat vrouwen dus niet altijd de commissies van hun voorkeur krijgen en dan vooral bij de harde commissies. Vraag is dus welke belemmeringen vrouwen ondervinden bij het proberen verkrijgen van hun commissievoorkeur. In onze survey peilden we rechtstreeks naar twee elementen, voornamelijk geslacht en anciënniteit. Slechts 11% van de vrouwelijke parlementsleden gaven aan dat het geslacht een rol speelde bij het verkrijgen van hun commissievoorkeur. Daartegenover staat dat anciënniteit wel voor 86% belangrijk bleek voor het sneller verkrijgen van de commissies van hun keuze. In dit onderzoek hebben we anciënniteit gedefinieerd als ervaring in het algemeen. Het gaat dus niet noodzakelijk over ervaring in een specifieke commissie. Verder zijn er ook andere elementen waar je niet meteen aan denkt die een invloed kunnen hebben op het aanpassen van de voorkeuren van de parlementsleden. Denk maar aan organisatorische problemen. Het combineren van sommige commissies is nu eenmaal onmogelijk wanneer de vergadermomenten samenvallen. Politici hebben vaak ook andere verplichtingen die hun verhinderen om op het specifieke vergadermoment van de commissie van hun voorkeur aanwezig te kunnen zijn. De voorkeuren die vrouwelijke parlementsleden aangeven binnen de partij zijn dus niet altijd de ideale voorkeuren voor hen. Het is onduidelijk of de parlementsleden in onze survey hun ideale voorkeuren hebben ingevuld of de voorkeuren die ze binnen hun partij hebben ingediend. Een laatste belemmering die de vrouwelijke parlementsleden aangaven had te maken met de schaarste van plaatsen. Ofwel zijn er gewoon heel veel kandidaten voor een bepaalde commissie of anders heeft de partij het niet zo goed gedaan en hebben zij maar een beperkt aantal commissieplaatsen als partij. Dit zorgt ervoor dat de partij knopen moet doorhakken.

6.5 Voorlopige conclusie

Op dit moment kunnen we al een aantal voorlopige conclusies vormen. Misschien geen grote verrassing maar vrouwelijke parlementsleden maken hun commissiekeuze vooral op basis van hun persoonlijke interesse. We verwachtten dat de voorkeuren en verdeling in de praktijk van de vrouwelijke parlementsleden minder traditioneel zouden zijn in 2014 dan in 1995. Eerder zagen we al dat de verdeling in de praktijk er een beetje minder traditioneel op wordt. Dit geldt niet voor de voorkeuren van de vrouwelijke parlementsleden. Waar in 1995 de voorkeur voor harde commissies nog even groot was als de voorkeur voor zachte commissies is dit helemaal anders in 2014. In 2014 is de voorkeur voor zachte commissies namelijk veel hoger. In 1995 liep de voorkeur voor harde commissies ook gelijk met de verdeling in de praktijk en bleek dat er meer vrouwen in zachte commissies zaten dan dat ze

er een voorkeur voor hadden. Deze trend lijkt zich ook nog deels voort te zetten in 2014. Rolverwachting vanuit de partij zou hierop zeker nog altijd een invloed kunnen hebben.

Daarbij moet je de bedenking maken dat de Werkgroep Gelijke Kansen en de Commissie Wonen, Armoedebelief en Gelijke Kansen niet zijn opgenomen in dit onderzoek. Er was namelijk geen literatuur die voorzag in een onderverdeling van dit thema in hard, neutraal of zacht maar veel wijst toch in de richting dat deze beide commissies, zowel in 1995 als in 2014 eerder bij de zachte thema's behoren. Met deze resultaten erbij zou de verdeling waarschijnlijk nog traditioneler worden in beide periodes.

In onze volgende hypothesen verwachtten we dat in 2014 en bij zachte commissies vrouwelijke parlementsleden sneller hun voorkeur zouden krijgen. Deze hypothesen worden bevestigd op basis van onze resultaten en blijken hier ook sterk samen te hangen. Je zou kunnen stellen dat door de sterkere positie van de vrouwelijke parlementsleden ze sneller hun voorkeuren hebben verkregen en dat aangezien veel vrouwen in 2014 een voorkeur hadden voor zachte commissies dit de schijn opwerpt dat vrouwen sneller hun voorkeur krijgen bij zachte commissies. Het omgekeerde kan echter ook het geval zijn. Doordat vrouwen misschien wel sneller hun voorkeur krijgen bij zachte commissies lijkt het, door de sterke toename van voorkeuren voor zachte commissies, dat vrouwen in 2014 sneller hun voorkeuren kregen. Waarschijnlijk spelen beide factoren wel een rol.

Tot slot merkten we ook op dat vrouwen een groot belang hechtten aan anciënniteit en minder aan geslacht voor het sneller krijgen van hun commissievoorker. Vooral in situaties waar te veel kandidaten zijn voor het beperkt aantal plaatsen blijkt dat de anciens daar toch sneller hun keuze krijgen. Dit geldt voor zowel 1995 als 2014. Indirect heeft de anciënniteit echter wel invloed op het geslacht aangezien mannen gemiddeld een grotere anciënniteit hebben dan vrouwen.

7 Commissieverdeling door de partij

Enkel onderzoek doen op basis van een survey kan weleens zorgen voor vrij ongenueanceerde resultaten zonder de mogelijkheid om extra uitleg te geven. Daarom bieden interviews een tegengewicht om op een aantal zaken dieper te kunnen ingaan en eventueel bepaalde aspecten te verduidelijken of meer te nuanceren.

7.1 Manier van werken bij commissiesamenstelling

Wanneer we in de partijstatuten zoeken naar wie verantwoordelijk is voor de commissieverdeling en hoe deze gebeurt, vinden we bitter weinig terug. Dit is dus de perfecte gelegenheid om een duidelijker beeld te krijgen van hoe de algemene procedure voor de commissieverdeling er uitziet in de verschillende partijen. Met algemene procedure bedoelen we niet de specifieke keuzes die er worden gemaakt bij de verdeling. We kijken hier naar de fase voor de eigenlijke verdeling waarbij binnen de partijelites afgesproken wordt hoe men te werk zal gaan bij de commissieverdeling, hoeveel vrijheid de

fractievoorzitter als lid van de partijleiding hierbij krijgt en ook welke aanbevelingen de andere leden van de partijleiding hierbij hebben.

- **Algemene procedure**

Bij Agalev was er zeer veel aandacht voor de samenstelling van de verschillende commissies reeds voor de verkiezingen (Geysels, 2015). Als kleine partij, met slechts één commissiezetel per commissie, is het uiteraard belangrijk dat er voor elke commissie een bekwaam persoon vertegenwoordigd is. Om die reden was er bij de lijstvorming door de centrale partijleiding veel aandacht voor de capaciteiten en interesses van de verschillende partijleden om de belangrijkste commissies gedekt te zien door een volksvertegenwoordiger. Omwille van het lijststelsel waar de partij al voor grote mate kan bepalen wie verkozen kan raken waren dus een heleboel commissiezetels reeds bezet. Men vertrok hiervoor vanuit de politieke zwaargewichten binnen de partij en bekeek hun interesses en capaciteiten. Deze commissieplaatsen werden reeds gereserveerd en de overige verkiesbare plaatsen waren dan voor andere mensen met capaciteiten en interesses voor thema's die nog extra moesten bemand worden.

De algemene procedure bij Groen in 2014 verschilt weinig van deze in 1995. De organisatie die de lijstvorming maakt denkt al sterk na over de verschillende profielen van de parlementsleden om een gevarieerde fractie te hebben (Rzoska, 2015). Dit maakt het werk van de fractieleider veel minder zwaar. Meteen na de verkiezingen mochten alle fractieleden twee thema's naar voren schuiven waarvoor zij interesse hadden.

De grootste fractie in 1995 was die van de CVP. Hier was het de gewoonte dat de fractievoorzitter samen met het bureau en de secretaris de commissieverdeling maakte (Van Rompuy, 2015). De definitieve verdeling vond plaats wanneer de thema's van de verschillende commissies bekend waren (nadat de ministerposten verdeeld waren) maar daarvoor werd er ook al nagedacht waar de parlementsleden best zouden passen.

Deze manier van werken wordt niet doorgetrokken naar CD&V in 2014. Deze fractieleider heeft hier, na zijn aanstelling bij de ministeraanduiding, samen met zijn fractiesecretaris beslist om alle fractieleden vier keuzes te geven en op basis daarvan te werken (Van den Heuvel, 2015).

Naast CD&V heb je nog twee andere meerderheidspartijen in 2014. Eén daarvan is Open Vld waar de fractievoorzitter zelf de manier van werken kan bepalen (De Vos, 2015). Het is wel duidelijk dat bij Open Vld de fractiesecretaris met een voorstel komt op basis van de voorkeuren of expertise nadat de thema's van de verschillende commissies bekend zijn. Hierna zal de fractieleider de knopen doorhakken waar nodig, dit afoetsend met zijn secretaris.

De grootste fractie in 2014, N-VA, heeft evenzeer geen algemene procedure (Diependaele, 2015). De partij is natuurlijk ook nog vrij jong en zeer sterk gegroeid. Zij moest dus zelf een manier van werken bedenken die haalbaar was. Deze verdeling is zeer rationeel gebeurd, bijna helemaal op basis van de invulling van de persoonlijke voorkeuren van de

parlementsleden. De extra plaatsen als gemeenschapssenator, commissievoorzitter, ondervoorzitter commissie, bureau en andere plaatsen in verschillende raden werden zo gelijk mogelijk verdeeld onder alle parlementsleden. Hierbij werd gewacht tot de inhoud van de verschillende commissies duidelijk was.

- **Invloed van de andere leden van de partijleiding**

Het maken van een commissieverdeling is natuurlijk heel belangrijk voor een partij want de commissieleden moeten de partij vertegenwoordigen in de commissies waarin ze geposteed worden. De andere leden van de partijleiding zullen dus zeker verwachten dat dit goed gebeurt en misschien zelf ook klemtonen willen leggen op bepaalde thema's of voorkeuren hebben voor sommige parlementairen. De vraag is of er vanuit de andere leden van de partijleiding druk gelegd wordt op de fractievoorzitter bij het maken van de commissieverdeling.

Je zou verwachten dat dit bij een partij als Agalev of Groen eerder democratisch zou verlopen op basis van haar ideologie. Toch blijkt in de praktijk dat de partij door middel van de precieze lijstvorming reeds veel posities op voorhand heeft bepaald. De partij houdt natuurlijk ook een oogje in het zeil of de eigenlijke verdeling wel aanvaardbaar is (Rzoska, 2015).

Bij CVP hield de centrale partijleiding zich eigenlijk helemaal niet bezig met de verdeling op zich (Van Rompuy, 2015). Uiteraard was de partij op dat moment vooral bezig met de regeringsvorming.

CD&V-fractie leider Koen Van den Heuvel legt sterk de nadruk op het feit dat zijn fractie zeer autonoom te werk gaat (Van den Heuvel, 2015). Er is dus geen overleg gepleegd met de partijleiding bij het maken van de commissieverdeling. De reden voor deze manier van werken laat zich verklaren doordat een groot deel van de fractieleden dezelfde zijn van die van de vorige legislatuur.

De centrale partijleiding bij Open Vld hield zich niet bezig met de commissieverdeling (De Vos, 2015). Wel moest zij de commissievoorzitters die de fractievoorzitter voorstelde goedkeuren. Dit was niet zomaar een goedkeuring die gebeurde uit beleefdheid. In praktijk zal het de partijtop zijn die uiteindelijk beslist over wie de commissievoorzitters mogen worden.

Bij N-VA was de manier werken ongeveer dezelfde als bij Open Vld. De centrale partijleiding hield zich ook hier niet echt bezig met de commissieverdeling en enkel de commissievoorzitters moesten afgetoetst worden bij de partijleiding (Diependaele, 2015). In tegenstelling tot bij Open Vld is de goedkeuring hier van minder zwaar belang. In principe zal de partijleiding de keuze van de fractievoorzitter respecteren.

- **Voorkeuren van de parlementsleden**

Wanneer parlementsleden in de commissies van hun voorkeur willen zetelen, moeten zij op één of andere manier hun voorkeur kunnen doorgeven aan de fractievoorzitter.

Bij Agalev werd dit gedaan tijdens een fractieweekend na de verkiezingen waarbij de nieuwe fractie dan met iedereen ook samenzat om eventuele discussies uit te praten (Geysels, 2015). Dit was evenzeer het geval bij Groen waar meteen na de verkiezingen de fractie ging samenzitten en iedereen een eerste en een tweede keuze mocht aangeven (Rzoska, 2015).

Wie voor welke commissie een voorkeur heeft gebeurt klassiek na de verkiezingen met het invullen van een vragenblad dat je dan indient bij de fractievoorzitter van dienst zoals dit het geval was bij CVP (Van Rompuy, 2015). Deze procedure werd ook in 2014 gebruikt bij CD&V (Van den Heuvel, 2015).

Bij Open Vld heeft men deze legislatuur geen klassieke bevraging gedaan zoals bij de andere partijen (De Vos, 2015). Vroeger deed men dit wel om de voorkeuren van de verschillende parlementsleden beter te leren kennen maar nu kende de fractie reeds de interesses en de kwaliteiten van de verschillende parlementsleden en was een bevraging niet meer nodig.

De partij waarbij het invullen van je persoonlijke keuze op een blad het meest belangrijke was in onze respondentengroep is waarschijnlijk N-VA. Daar mochten de parlementsleden drie keuzes aanduiden en werd er volledig op basis van die keuzes gewerkt (Diependaele, 2015). Er waren ook weinig andere factoren toepasselijk omdat N-VA met zeer veel nieuwkomers moest omgaan.

- **Rol van de fractiesecretaris en andere actoren bij de commissieverdeling**

Het maken van de commissieverdeling is meestal niet het werk van één man of vrouw. De fractievoorzitter wordt in zijn werk bijgestaan door de fractiesecretaris. In hoeverre deze zijn mening mag en kan doordrukken is onduidelijk. Verder zou het ook kunnen dat andere actoren een rol spelen.

Bij Agalev speelden de fractiesecretaris of andere actoren binnen de fractie helemaal geen rol bij het maken van de commissieverdeling (Geysels, 2015). Tijdens de commissieverdeling van Groen had de ervaren fractiesecretaris wel een raadgevende stem, hoewel de knopen werden doorgehakt door de fractieleider (Rzoska, 2015).

Bij CVP had de fractiesecretaris een adviserende rol omdat hij de personen beter kende en hij volgde ook op of de commissieverdeling goed werkte doorheen de legislatuur (Van Rompuy, 2015). Tevens was er het bureau dat vanuit de fractie zelf samen met de andere twee actoren de commissieverdeling maakte. In 2014 had het bureau geen functie meer bij het maken van de commissieverdeling bij CD&V. Het bureau werd hier pas na de commissieverdeling samengesteld via stemming. De fractiesecretaris speelde nog wel een adviserende rol. Het is volgens Koen Van den Heuvel belangrijk om als fractieleider hierbij de leiding te nemen om autoriteit en leiderschap op te bouwen binnen je fractie.

Open Vld heeft meer een traditie om de secretaris sterker te betrekken (De Vos, 2015). De secretaris doet het eerste voorstel op basis van zijn gepercipieerde kwaliteiten van de parlementsleden. Aangezien er geen bevraging was is dit niet zomaar invullen van de parlementsleden hun eerste keuze. Hier speelt de fractievoorzitter toch een grotere rol en dus krijgt dit meer gewicht. Herman De Vos, die respondent was in dit interview is van mening dat dit ook in andere partijen gangbaar is, zoals bv. bij sp.a. Uit de andere interviews

blijkt dit niet meteen. Sp.a zit wel niet in onze bevraging en het is ook mogelijk dat fractieleiders of hier de fractiesecretaris hun rol meer gaan uitvergroten dan dat deze in werkelijkheid is.

De taak van de fractiesecretaris bij N-VA is geheel administratief (Diependaele, 2015). Hij staat in voor de bevraging van de persoonlijke keuzes van de parlementsleden en brengt deze samen op papier maar het is de fractievoorzitter die uiteindelijk de keuzes maakt.

- **Samenvattend**

Geen van de bevroegde partijen hadden een echt afgelijnde algemene procedure voor het maken van de commissieverdeling. Allereerst zie je een verschil in timing wanneer men aan de slag gaat. Alle partijen buiten Agalev en Groen wachten met de commissieverdeling tot de thematische verdeling van de commissies duidelijk is. Dit betekent bij Groen dat de fractieleden zich bezighouden met thema's die niet altijd geheel samenvallen met de verschillende commissies. Zoals de combinatie van het thema werk en jeugd die in twee verschillende commissies zitten. Wat ervoor zorgt dat je je niet altijd moet blindstaren op de verdeling van de commissiezetels omdat daar een verdeling van verschillende thema's is gebeurd binnen de fractie. De andere partijen wachten allemaal tot de exacte thema's van de verschillende commissies bekend zijn. Deze worden officieel kort na de aanstelling van de regering.

Dit trekt zich ook door in de manier waarop de commissievoorkeur wordt bevroegd. Bij Agalev en Groen mochten de fractieleden thema's naar voren schuiven binnen de groep. Daartegenover heb je de andere partijen waarbij de leden echt moesten kiezen voor een commissie. Bij Open Vld is er zelfs helemaal geen bevraging geweest.

Voor de commissieverdeling zelf is de fractieleider overal de belangrijkste actor. De andere leden van de partijleiding zijn hierin minder belangrijk. Bij Groen en Agalev hebben deze uiteraard wel invloed bij de lijstvorming. Voor de commissievoorzitters heeft de centrale partijleiding wel een sterke invloed bij Open Vld en een klein beetje bij N-VA.

7.2 Belangrijkste determinanten voor het maken van commissieverdeling bij verschillende partijen in 1995 en 2014

We zien dat er vaak geen duidelijke algemene procedure is binnen de partij en de fractieleider dus veel vrijheid heeft in het maken van de commissieverdeling. Hieronder zullen we voor de diverse respondenten de verschillende stappen bij de commissieverdeling overlopen.

- **Agalev 1995**

Bij de meeste partijen heb je eerst de fractievoorzitters die altijd in de Commissies Financiën zitten en in de commissies gekoppeld aan de minister-president, in 1995 ook in de Commissie Staatshervorming. De argumentatie bij Agalev hiervoor was dat dit belangrijke commissies zijn maar ook gewoon omdat de andere fractievoorzitters in die commissies

zaten en zij niet wouden onderdoen (Geysels, 2015). Bij Agalev waren verder de meeste commissieplaatsen reeds ingevuld voor de verkiezingen, dus was er weinig discussie. Verder bleek daarbij volgens de fractievoorzitter ook de ervaring als parlamentslid een rol te spelen. Het invullen van de plaatsen die overschieten gebeurt door de mensen die als bij verrassing verkozen raakten. Voor hen was namelijk initieel geen plaats voorzien en dus moeten zij het doen met vaak minder belangrijke commissies die niet noodzakelijk in hun interesseveld liggen. Dit was bijvoorbeeld het geval voor mevrouw Cecile Verwimp-Cillis die enigszins onverwacht verkozen was en uiteindelijk moest postvatten in de Commissie voor Buitenlandse en Europese aangelegenheden. Wanneer er discussie was tussen de fractieleden vanwege de beperkte plaatsen kon er onderling worden afgesproken om af te wisselen via plaatsvervangende leden.

- **CVP 1995**

Bij CVP waren er geen afspraken voor de verkiezingen, dus komen we meteen bij de fractieleider (Van Rompuy, 2015). Deze moet verkozen worden binnen de partij(fractie) en zit dan automatisch in een aantal commissies. Hierna krijgen de mensen die vroeger reeds in een gelijkaardige commissie zaten voorrang. De personen die de meeste anciënniteit hebben binnen hun fractie in een bepaalde commissie maken dan aanspraak op het commissievoorzitterschap. Aangezien CVP toen een zeer grote fractie was had men ook de mogelijkheid om nieuwe parlementsleden meer kansen te geven. Nieuwe, vooral jongere parlementsleden probeerde men zeker hun voorkeuren te geven. Als CVP moest men voor een aantal commissies ook rekening houden met de katholieke zuil o.a. inzake de thema's leefmilieu, ruimtelijke ordening en economie. Ten slotte was er ook de actualiteit die een rol speelde. In 1995 stond het mestactieplan hoog op de politieke agenda in het Vlaams Parlement. Dit betekende dat de vertegenwoordigers van de landbouwsector bijna allemaal in de Commissie Leefmilieu kwamen te zitten. Meer in de kantlijn heb je het feit dat het thema binnenlandse zaken in principe voor burgemeesters weggelegd is. Er werd ook rekening gehouden met Brusselse parlementsleden die commissies kregen die in het verlengde van de bevoegdheden van de VGC.

- **Open Vld 2014**

Wanneer we kijken naar Open Vld in 2014 zien we dat ook hier de fractievoorzitter per definitie in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting zetelt (De Vos, 2015). De begrotingsgesprekken zijn heel belangrijk en daar komen ook de meest fundamentele discussies op tafel. Vervolgens worden de commissievoorzitters aangeduid op basis van de beschikbare commissies waarvan Open Vld de voorzitter mag leveren. De specifieke invulling van deze posten gebeurt door de partijtop, hoofdzakelijk op basis van intern politiek gewicht. Hierna begint men aan de verdere verdeling. Doordat er niet gepeild is naar persoonlijke voorkeuren spelen deze een minder prominente rol, anciënniteit daarentegen wel. Mensen met meer anciënniteit zullen sneller het thema van hun expertise krijgen en eerder op belangrijkere posities terechtkomen. Men zal ook hier rekening houden met het intern politiek gewicht van de parlementsleden binnen de partij. Soms maakt men tevens de keuze bepaalde mensen de kans te geven om hun politiek gewicht te vergroten door hen meer belangrijke commissies te geven. Dit was bijvoorbeeld het geval bij Willem-

Frederik Schiltz. Wanneer er dan nog de mogelijkheid is om te kiezen of wanneer er twijfel is wordt er bij Open Vld gekeken naar de regio's. Voor een aantal thema's zoals openbare werken, landbouw en binnenlandse zaken is het toch wel interessant dat je mensen van een verschillende regio in je commissie hebt zitten. Het opvullen van de plaatsen gebeurt door de nieuwelingen. Er zijn deze legislatuur heel wat mensen die de overstap maakten van de Kamer en die nu voor het eerst in het Vlaams Parlement zetelen, maar deze worden niet als nieuweling beschouwd. Het initiële voorstel dat de secretaris maakte kregen wij van hem ook in handen. Dit voorstel werd nog voor de helft aangepast doordat over een aantal plaatsen nog discussie was en bij andere plaatsen zijn er simpelweg verschuivingen gebeurd. Dit zorgde niet voor significante veranderingen inzake het aantal vrouwen in harde en zachte commissies. Op vraag van de respondent geven we echter de concrete namen niet vrij. In de kantlijn is het ook belangrijk op te merken dat partijvoorzitter Gwendolyn Rutten zich niet actief met commissiewerk bezighoudt omdat zij hiervoor geen tijd heeft.

- **N-VA 2014**

Bij N-VA is het feit dat de fractievoorzitter in de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting zetelt eigenlijk de enige post die op voorhand vastligt (Diependaele, 2015). Vanaf dan gaat men kijken naar de persoonlijke voorkeuren die de parlementsleden hebben ingevuld. Wanneer er 6 of minder eerste keuzes naar een bepaalde commissie gaan (6 is het aantal vaste commissieleden voor N-VA) krijgen deze mensen sowieso al deze commissies. In situaties waar er meer dan 6 mensen een eerste keuze voor een commissie hadden ingediend, zoals bij de Commissie voor Economie, Werk, Sociale Economie, Innovatie en Wetenschapsbeleid het geval was, wordt er gekeken naar die personen hun tweede keuze en hun profiel. Wanneer je als job leerkracht hebt zal je bij concurrentie al iets sneller de Commissie Onderwijs halen omdat die keuze dan logischer is (bij onderwijs was er trouwens geen discussie omdat er opvallend minder dan 6 mensen dit als eerste keuze hadden aangegeven). Wanneer mensen een tweede keuze hebben voor een commissie die minder populair was zal men zijn of haar tweede keuze krijgen. Niemand kreeg uiteindelijk zijn of haar derde keuze. Matthias Diependaele gaf wel aan dat de mogelijkheid bestaat dat parlementsleden misschien wel verder zullen nadenken over welke commissies ze invullen en niet noodzakelijk de commissie van hun voorkeur als eerste keuze ingeven uit vrees dat deze zo populair zal zijn dat de kans dat ze deze commissie krijgen klein is. Wanneer parlementsleden hun eerste keuze niet krijgen kunnen ze altijd nog plaatsvervanger worden in deze commissie. Bij N-VA spelen deze ook een belangrijke rol omdat de thema's die aan bod komen binnen één commissie vaak worden opgesplitst tussen de parlementsleden. Bij de thema's cultuur, sport, jeugd en media is deze onderverdeling voor de hand liggend, maar binnen het thema economie zijn er heel veel facetten die individuele parlementsleden opvolgen waardoor je vaak ook de expertise van plaatsvervangers erbij betreft omdat die niche raakpunten heeft met de commissie waar zij vast lid van zijn. Om deze onderverdeling te coördineren zijn er commissiecoördinatoren. Dit is één lid binnen elke commissie die de verdeling regelt en zorgt dat alle thema's opgevolgd worden. Wanneer de samenstelling van alle commissies in orde is kun je beginnen met het verdelen van alle extra's. Commissievoorzitters, ondervoorzitters, gemeenschapssenatoren en posities in allerlei raden worden zo gelijk mogelijk verdeeld tussen alle leden van de fractie. Matthias

Diependaele zelf hecht zeer weinig belang aan het commissievoorzitterschap. Dit zorgt er namelijk voor dat je je niet kan onderscheiden als parlements lid omdat je het debat moet leiden en niet zelf kan voeren. Zelf zou hij nooit commissievoorzitter willen worden.

- **Groen 2014**

Net zoals bij Agalev waren bij Groen al heel wat commissieplaatsen duidelijk op basis van de lijstvorming en dus logischerwijs kreeg bijna de parlementsleden hun gedifferentieerde eerste keuzes (Rzoska, 2015). De fractievoorzitter zit sowieso in Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting. Bij overlap van de eerste keuze ging de fractievoorzitter samenzitten met de parlementsleden in kwestie om samen een oplossing te zoeken. Daarbij kijkt men in de eerste plaats naar de tweede keuze van de parlementsleden. Daarnaast is het zo dat de parlementsleden voor hun commissie sowieso het gezicht moeten proberen te worden van hun partij voor dat thema. Voor de commissies die voor de ideologie van de partij belangrijk zijn kijkt de partij na of de parlementsleden wel sterk genoeg zijn om daarin te slagen. Tot slot moeten de parlementsleden ook een zeker tegengewicht kunnen bieden voor de ministers. Opvullen van plaatsen was niet echt nodig aangezien bijna iedereen zijn eerste keuze kreeg. Na de paasvakantie zullen wel een aantal wissels gebeuren bij de commissieverdeling. Bijvoorbeeld Imade Annouri zal verhuizen van het thema werk naar gelijke kansen. Bij de actualiteit rond racisme en Charlie Hebdo hebben de media hem ontdekt omwille van zijn roots waardoor hij het gezicht van de partij geworden is in dit thema. Dit zorgt er uiteraard voor dat hij zich ook echt meer met dit thema moet gaan bezighouden.

- **CD&V 2014**

Ook bij CD&V is de fractieleider een certitude als commissielid van de Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting (Van den Heuvel, 2015). Verder heeft men geprobeerd zoveel mogelijk iedereen zijn eerste keuze te geven. Dit is voor bijna iedereen gelukt. Veel keuzes spraken eigenlijk voor zich omdat een groot deel van de fractie de vorige legislatuur zich reeds in de fractie bevond. De fractiewerking liep toen goed, dus heeft men heel veel posities behouden. Deze continuïteit kan je zien als een vorm van anciënniteit maar geeft ook blijk van de waardering van expertise of het belonen van goed werk uit het verleden. Voor sommige commissies spelen de flanken van CD&V wel nog een rol. De fractieleider heeft het niet meer over zuilen omdat dit verleden tijd is. Nu gaat het eerder om sociaal-economische visies van de parlementsleden. Voor 1/3^e van de commissies is het toch wel belangrijk dat zowel parlementsleden met een eerder centrumlinkse als met een centrumrechtse visie in de commissie zetelen. Naast de economische visie speelt ook de regio waaruit iemand komt een rol. Voor de Commissie voor Mobiliteit en Openbare Werken is het aangewezen om regionale spreiding te hebben. Voor de minder populaire Commissies Brussel en Vlaamse rand heeft men gekozen voor de mensen uit de regio Vlaams-Brabant. Het opvullen van dergelijke minder populaire commissies gebeurt door parlementsleden zo'n commissie extra te geven als compensatie voor hun niet gekregen eerste keuze.

- **Rangschikking determinanten commissieverdeling**

Op basis van bovenstaande stappen hebben we samen met de fractievoorzitters een rangschikking gemaakt van welke factoren nu eigenlijk de belangrijkste zijn bij het opstellen van hun commissieverdeling. Hieronder presenteren we de verschillende determinanten die het meeste naar boven kwamen uit de interviews in een rangschikking.

Rangschikking determinanten commissieverdeling
1. De fractievoorzitter
2. Persoonlijke keuze (= expertise en interesse)
3. Anciënniteit (in een zeer ruime betekenis. Zowel in commissie als in Kamer of Vlaams Parlement)
4. Politiek gewicht van de politicus (zowel binnen de partij als populariteit naar de buitenwereld)
5. Regio (zowel concentratie als spreiding)

Deze rangschikking is gemaakt op basis van de importantie van een factor in het verkrijgen van je commissiezetel. Het is echter in dit onderzoek ook interessant om te kijken hoeveel mensen op basis van deze verschillende determinanten hun commissiezetel kregen toegewezen. Op basis daarvan zie je ook welke impact het hanteren van die determinant heeft op de uiteindelijke commissieverdeling. Hier zijn we in dit onderzoek niet meteen in geslaagd. Uiteraard is de fractievoorzitter sowieso maar van toepassing op één persoon. Maar wanneer het gaat om anciënniteit, politiek gewicht of regio is het zeer moeilijk om te onderscheiden wat nu de doorslag gaf bij specifieke cases. Op basis van het vorige deel van ons onderzoek weten we wel hoeveel procent van de vrouwelijke parlementsleden hun keuze kreeg. Het is zeker duidelijk dat een veelheid aan factoren een rol speelt en dat fractieleiders met al die factoren willen of moeten rekening houden. Dit zorgt er soms voor dat ze zelf het overzicht verliezen en het niet zo evident is te achterhalen op basis van welke factoren een bepaalde keuze gemaakt is.

7.3 Aandacht voor vrouwen tijdens commissieverdeling in 1995 en 2014

Aangezien het in deze masterproef gaat over de positie van de vrouwen binnen de commissieverdeling peilen we ook op een directe manier naar het beleid van de fractievoorzitters ten aanzien van gender bij de commissieverdeling.

Agalev had als open partij relatief veel vrouwelijke politici en een vrouwelijker kiespubliek volgens toenmalig fractievoorzitter Jos Geysels (Geysels, 2015). Agalev was de partij die binnen de politieke negotiatie verkreeg dat de Werkgroep Gelijke Kansen voor Mannen en

Vrouwen opgericht werd. Zij heeft dan ook de voorzitter van deze werkgroep geleverd. Binnen de partij hielden zowel de vrouwelijke parlementsleden als de centrale partijleiding duidelijk in de gaten of vrouwen overal goed vertegenwoordigd waren en dat vrouwen zeker niet benadeeld werden. Toch was er één vrouw die het duidelijk moest stellen met wat overbleef, zoals hierboven reeds is gebleken.

Gender ligt bij Groen ook nog altijd zeer gevoelig (Rzoska, 2015). Bij de commissieverdeling zelf was hierover weinig discussie omdat de vrouwelijke parlementsleden hun voorkeur kregen en zij met commissies zoals onderwijs en welzijn toch in commissies zitten met het grootste budget. Dat hij als fractieleider een man is heeft volgens onze respondent zeker geen invloed gehad op de commissieverdeling. Groen zou eerder de reflex hebben om een vrouw aan te stellen als fractieleider maar het feit wou nu eenmaal dat hij een meerderheid binnen de fractie achter zich had.

Bij CVP werd er geen rekening gehouden met het feit of de commissieleden al dan niet vrouw waren, er waren toen in het algemeen ook nog niet zoveel vrouwelijke verkozenen (Van Rompuy, 2015). De vrouwen hebben volgens Eric Van Rompuy wel allemaal een commissie gekregen in de lijn van hun interesse of expertise.

Bij CD&V vindt men hetzelfde principe terug (Van den Heuvel, 2015). De persoonlijke voorkeur is de determinerende factor bij de commissieverdeling. Dat het hierbij om een man of vrouw gaat speelt in feite geen rol.

Open Vld kijkt naar de man-vrouwverdeling nadat de officiële verdeling van de vaste commissieleden gemaakt is. Via de plaatsvervangers kan dan eventueel de ongelijkheid bij de vaste leden gecompenseerd worden.

Matthias Diependaele van N-VA argumenteert dat je reeds met zoveel zaken moet rekening houden voor een evenwichtige commissieverdeling dat je het geslacht niet in aanmerking kan nemen (Diependaele, 2015). Door de focus van N-VA op de persoonlijke voorkeuren kan het zijn dat vrouwen misschien sneller in sommige commissies zitten maar dan is dit geheel hun eigen voorkeur.

- **Samenvattend**

Het is duidelijk dat Agalev en Groen meer belang hechten aan gelijke behandeling van mannen en vrouwen in hun discours. De sterke aandacht voor de profielen van de parlementsleden maakt dat er doorgaans zowel rechtstreeks als onrechtstreeks weinig invloed kan zijn van gender bij de commissieverdeling. Open Vld is de enige partij die echt actief ervoor probeert te zorgen dat genderongelijkheid gecompenseerd wordt via de plaatsvervangers. De andere partijen hebben veel minder aandacht voor gender.

7.4 Gevolgen van determinanten voor man-vrouwverdeling

Hierboven maakten we een overzicht van de determinanten die de verschillende fractievoorzitters belangrijk vonden bij het opstellen van hun commissieverdeling. Welke

impact hebben deze determinanten nu op de man-vrouwverdeling binnen de diverse commissies?

We zagen dat de fractievoorzitters sowieso in een specifieke commissie aanwezig zijn. Het commissiethema dat wij meenamen in ons onderzoek dat hier van toepassing is, is financiën en begroting. Dit omdat deze commissie gelinkt is aan de minister-president en omdat de andere fractievoorzitters daarin ook zetelen. Het thema financiën hebben wij gedefinieerd als een hard thema en de fractievoorzitters binnen de twee legislaturen die hier onderzocht worden zijn allemaal mannen. Dit zorgt er natuurlijk voor dat financiën vooral een commissie met mannen wordt.

Als tweede belangrijke factor hebben we de persoonlijke voorkeur. Deze omvat zowel de persoonlijke interesse als de expertise. Uit het vorige deel van ons onderzoek concludeerden we dat deze voorkeuren van 1995 naar 2014 zeer sterk gewijzigd zijn. In 1995 hadden vrouwen nog even vaak een voorkeur voor een harde commissie als voor een zachte. In 2014 zijn de zachte commissies duidelijk populairder dan de harde. Deze trend wordt dan uiteraard versterkt wanneer politieke partijen ook een sterk belang hechten aan deze persoonlijke voorkeur. We hebben hier geen onderscheid gemaakt tussen de partij die de persoonlijke voorkeur definieert (zie Open Vld en Agalev) en de persoonlijke voorkeur die de parlementsleden zelf hebben gemaakt (bijvoorbeeld N-VA). In het kader van dit onderzoek zit je hier werkelijk op de scheidingslijn tussen persoonlijke voorkeur en participatie.

Een derde belangrijke factor blijkt anciënniteit. Wanneer er knopen moeten doorgemaakt worden in verband met belangrijke posities of populaire commissieplaatsen wordt weleens vaker gekeken naar anciënniteit. Vrouwen hebben hierin een minder sterke positie. Dit omdat zij gemiddeld een lagere politieke anciënniteit hebben dan hun mannelijke collega's (Fiers et al., 2005). Vrouwen gaven zelf ook aan dat anciënniteit belangrijk is voor het verkrijgen van hun commissievoorkeur.

Ten vierde speelt ook het politiek gewicht van de politicus een rol. Zeker minder belangrijk dan bovenstaande factoren maar toch niet te verwaarlozen. Je hebt zowel intern als extern politiek gewicht van een politicus. Wanneer het gaat om intern politiek gewicht van de politicus kunnen we kijken naar het aantal vrouwen in de topfuncties van de partijen. Het bereiken van de top van de politieke partijen blijkt volgens literatuur nog altijd een zware opdracht voor vrouwen (Erzeel et al., 2006). Het extern politiek gewicht staat dan weer voor de populariteit van de politicus bij verkiezingen. Vrouwen halen nog altijd minder voorkeurstemmen dan mannen ondanks het quotasysteem. In tegenstelling tot wat vaak beweerd wordt heeft dit niet rechtstreeks te maken met het geslacht van de kandidaat. Vrouwelijke kandidaten halen minder stemmen omdat zij bijvoorbeeld minder politieke functies bekleden (Maddens, B., Put, G-J. & Vanlangenakker, I. 2010).

Tot slot speelt ook regio een kleine rol bij sommige partijen. In sommige commissies is het aangewezen om parlementsleden uit zoveel mogelijk provincies op te nemen, dat noemen we regiospreiding. In andere commissies is het dan weer interessant om in te zetten op één provincie, de zogenaamde regioconcentratie. Regiospreiding of regioconcentratie zijn determinanten die geen invloed hebben op de man-vrouwverdeling. We kunnen er namelijk

vanuit gaan dat uit elke regio ongeveer evenveel vrouwen verkozen worden. De regio was sowieso reeds een minder belangrijke factor.

Bijna al deze factoren die bij de commissieverdeling door de bevroegde partijen gebruikt worden om knopen door te hakken inzake de commissieverdeling blijken dus in het voordeel van mannen te zijn.

8 Conclusie

8.1 Mannen en hun voorkeuren

Heel deze masterproef stond in het teken van vrouwen en in welke commissies ze terecht kwamen. Doordat commissiezetels schaars zijn heeft de keuze van hun mannelijke collega's uiteraard ook impact op het resultaat van de vrouwen. Je zou jezelf dus de vraag kunnen stellen of het vrouwen zijn die allemaal in zachte commissie willen of willen mannen allemaal harde commissie waardoor vrouwen naar zachte moeten? Doordat we hier geen onderzoek gedaan hebben naar mannen moeten we enigszins voorzichtig zijn met onze conclusies maar we kunnen toch op basis van onze resultaten een aantal zaken bij benadering stellen.

Voor 1995 bleek namelijk dat vrouwen meer naar zachte commissies geduwd werden dan dat ze zelf wouden. Mannen zullen dus waarschijnlijk eerder een voorkeur hebben voor harde commissies waardoor voor de vrouwen enkel de zachte commissies overblijven. Dit verandert waarschijnlijk ook niet in 2014, alleen zien we hier dat vrouwen een grotere voorkeur voor zachtere commissies ontwikkeld hebben waardoor dit op zich geen probleem vormt. Toch kunnen we constateren dat de voorkeur voor zachte commissies lager is dan het aantal vrouwen dat uiteindelijk in de praktijk in deze zachte commissies zetelt. Mannen blijven dus vrouwen voor een deel in de richting van de zachte commissies duwen. Denk maar aan de harde Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting of in 1995 aan de harde Commissie voor Financiën en Begroting waar de uitsluitend mannelijke fractievoorzitters sowieso in zetelen.

Niet alleen is het zo dat vrouwen vooral een voorkeur hebben voor zachte commissies maar ook dat mannen eerder harde commissies verkiezen of wegens hun positie als fractievoorzitter plaatsen in harde commissies wegnemen. Uit het voorgaande deel blijkt dat vrouwen ook op basis van anciënniteit een zwakkere positie hebben dan hun mannelijke collega's. Het feit dat er weinig aandacht is voor gender bij de commissieverdeling in combinatie met het gegeven dat fractieleiders voornamelijk mannen zijn en vrouwen doorgaans een lagere anciënniteit hebben zorgt ervoor dat vrouwen sneller naar zachte commissies moeten. Dit omdat mannen vooral harde commissies willen.

8.2 Neutrale en niet besproken commissies

Je kan niet zomaar een commissie plaatsen in een zachte of harde categorie zonder wetenschappelijke argumentatie. Op basis van onze resultaten in dit onderzoek kunnen we misschien commissies die tot op heden niet te plaatsen zijn binnen deze categorieën een beetje in een richting duwen. We weten namelijk op basis van ons onderzoek dat vrouwen in 2014 een grote voorkeur hadden voor zachte commissies en dat ze ook vaak terecht kwamen in deze zachte commissies. Commissies die we niet konden indelen en waar vrouwen dus sterk in vertegenwoordigd zijn en een grote voorkeur voor hebben kunnen we dus misschien eerder bij de zachte commissies gaan plaatsen voor toekomstig onderzoek. De Commissie Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen was in 2014 de meest populaire commissie bij de voorkeuren en er kwamen ook veel vrouwen in terecht. Zij zou dus kunnen gezien worden als een zachte commissie wat ook wel overeenstemt met ons aanvoelen. Het is veel moeilijker voor de andere twee commissies die we niet uitvoerig besproken hebben, namelijk de Commissies Brussel en Vlaamse Rand en de Commissie Landbouw, Visserij en Plattelandsbeleid omdat deze geen uitgesproken resultaten tonen die ons toelaten hen in een categorie te plaatsen. Hoewel de Commissie Brussel en Vlaamse Rand zeer weinig voorkeuren kreeg en dus wel de kenmerken van een harde commissie had, lijkt het geen juiste beslissing om deze hieronder te plaatsen. Deze commissie heeft namelijk veel meer met een geografische band te maken dan andere commissies.

De neutrale commissie was toch wel een vreemde eend in de bijt tijdens dit onderzoek. Enkel het thema binnenlandse zaken konden we hieronder plaatsen. Zoveel zijn we ook niet te weten gekomen over neutrale commissies. Hoewel een evenwichtige vertegenwoordiging en voorkeur in 1995 aanwezig was kreeg dit thema in 2014 eerder de kenmerken van een harde commissie met lage voorkeur en gemiddelde representatie. De resultaten tussen beide periodes liggen dus te weinig in dezelfde lijn om conclusies te trekken. Verder zou het onverstandig zijn om op basis van één neutrale commissie uitspraken te doen over deze categorie.

8.3 Macht van vrouwen in de commissies en het parlement

Welke impact hebben deze resultaten nu op de macht van vrouwen in het Vlaams Parlement? Het feit blijft natuurlijk wel bestaan dat vrouwen nog steeds minder dan de wenselijke 50% van het Vlaams Parlement bevolken. Vrouwen krijgen ook nog altijd minder voorkeurstemmen dan mannen. De meest belangrijke functie om te kijken naar de macht van vrouwen in de commissies is het commissievoorzitterschap. We zien dat, deels tegen de verwachtingen, vrouwen een logische kans maken op het commissievoorzitterschap op basis van het aantal vrouwen in het parlement. In 1995-1999 waren namelijk 17% van de commissievoorzitters vrouwen en in 2014-2019 zijn dat 42% vrouwen, wat sterk in lijn ligt met het totale percentage vrouwen in het Vlaams Parlement.

Het grote aantal vrouwen in zachte commissies betekent niet dat zij een beetje aan de kant geschoven worden in onbelangrijke commissies. Integendeel, de zachte commissies zijn op

basis van budget misschien wel iets machtigere commissies dan de harde commissies. Feit blijft wel dat er nood is aan een evenwichtig aantal vrouwen in elke commissie om zo overal hun belangen te kunnen behartigen in plaats van enkel in de zachte commissies.

8.4 Reflectie

Alvorens we overgaan tot de eindconclusie van dit onderzoek is het belangrijk om een aantal bedenkingen bij dit onderzoek te maken en daaraan gekoppeld ook een aantal aanbevelingen voor komend onderzoek.

We merkten uit de interviews dat de rol van plaatsvervangende leden groter is dan gedacht. Vaak hebben zij wel degelijk een belangrijke functie voor een aantal niche onderwerpen binnen de commissie die misschien iets minder aan bod komen. Verder worden de plaatsvervangers ook soms gebruikt om het aantal mannen en vrouwen beter in evenwicht te brengen. Een ander feit is dat de mogelijkheid bestaat om altijd te wisselen van commissiesamenstelling en dat elk parlamentslid aan de discussies in een commissie kan deelnemen zonder ervan lid te zijn. Het zijn wel enkel de echte leden die mogen stemmen. Binnen dit kader is het misschien van minder belang om de focus enkel te leggen op de vaste leden van een commissie.

Het houden van een survey met een kleine populatie vrouwen in de legislatuur 1995-1999 en bij drukke parlamentsleden uit de huidige legislatuur was een risico dat uiteindelijk positief afliep. Blijft natuurlijk wel dat gezien de beperkte populatie vrouwen in 1995-1999 ons beeld zeker niet volledig is. Er is nood aan onderzoek in andere legislaturen om tot een beter beeld te komen van vrouwen en hun commissiekeuze.

Wanneer er zou gepeild worden naar andere legislaturen zouden we bij de vorming van de persoonlijke voorkeur inzake de tactische keuze nog een toevoeging kunnen maken richting het verdedigen van je kieskring. Het is namelijk zo dat vanuit sommige commissies het makkelijker is om je specifieke regio te vertegenwoordigen dan vanuit andere. Denk maar aan de thema's landbouw, binnenlandse zaken of openbare werken waar je als parlamentslid je echt kan inzetten voor beleid in functie je van eigen regio (De Vos, 2015).

Onderzoek dat zich enkel focust op vrouwen is uiteraard niet genoeg. Wanneer we echt sluitend antwoord willen kunnen geven op de vraag of vrouwen naar zachte commissies moeten omdat mannen een voorkeur hebben voor harde commissies is het noodzakelijk om ook onderzoek te doen naar de voorkeuren bij mannen. De focus op zowel mannen als vrouwen zou ons tevens een meer volledig beeld kunnen geven van hoeveel procent de persoonlijke voorkeur wordt gevolgd om zo een betere visie te krijgen op de impact van de determinanten bij de commissieverdeling.

Ten slotte kan er ook meer aandacht gaan naar de nieuwere commissies in het Vlaams Parlement die moeilijker te plaatsen zijn binnen de categorie hard, zacht of neutraal. Op basis van onze resultaten zou je alvast kunnen argumenteren dat de Commissie Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen eerder tot de zachte categorie behoort. Wanneer we dit willen doen is het misschien eerst belangrijk dat we overtuigd zijn van de huidige indeling van hard en zacht zoals we deze gebruikt hebben in dit onderzoek. Het thema leefmilieu gaf echter zeer afwijkende resultaten weer die sterk overeenkomen met een harde commissie.

Bij CVP vond je misschien een verklaring in het feit dat heel wat vertegenwoordigers van de landbouwsector in 1995 in deze commissie zouden zetelen wegens de discussies rond het mestactieplan (Van Rompuy, 2015). Je zou ook kunnen stellen dat het thema leefmilieu inzake dossiers misschien een hardere commissie is geworden met de het sterk belang van energie.

8.5 Eindconclusie

Op basis van de survey die we gevoerd hebben bij de vrouwelijke parlementsleden uit 1995 en 2014 konden we reeds hun commissievoorkeuren achterhalen. Vrouwen maken hun commissiekeuze vooral op basis van persoonlijke interesse. In 1995 was de voorkeur voor zachte commissies even groot als voor harde commissies. In 2014 was de voorkeur voor zachte commissies al veel hoger. In beide periodes blijft wel de voorkeur voor zachte commissies lager dan het aantal vrouwen in praktijk. De verdeling in de praktijk is namelijk zowel in 1995 als in 2014 traditioneel samengesteld. Op basis daarvan kunnen we besluiten dat er dus wel degelijk krachten zijn die vrouwen pushen naar zachte commissies.

Uit onze data bleek dat vrouwen sneller hun voorkeur kregen wanneer zij voor een zachte commissie kozen. Een mogelijke verklaring hiervoor vinden we terug in de interviews waaruit bleek dat persoonlijke voorkeur een heel belangrijke factor was voor het verkrijgen van je commissie. Uit de survey bleek dat vrouwen in het algemeen een grotere voorkeur voor zachte commissies hadden. Deze voorkeur voor zachte commissies steeg van 1995 naar 2014 wezenlijk maar dit leidde dus ook in 2014 tot het vaker verkrijgen van hun commissievoorkeur.

Verder kunnen we de hypothese dat de traditionele verdeling en de voorkeuren uit het verleden nu sterk zouden afnemen verwerpen. Integendeel, bij de evolutie van 1995 richting 2014 zien we een duidelijke trend naar meer voorkeur voor zachtere commissies. Dit zorgt er dan ook voor dat er meer vrouwen in zachtere commissies gaan zetelen. Op basis van de interviews kunnen we niet stellen dat vrouwen in 2014 echt een sterkere positie hebben kunnen verkrijgen wanneer het gaat om de commissieverdeling. Op het eerste gezicht lijkt de groeiende voorkeur voor vrouwen voor zachte commissies geen probleem. Het is zelfs een goede tendens dat vrouwen ook de commissies krijgen waar ze een voorkeur voor hebben. Ons vertrekpunt was echter dat er in elke commissie een gelijk aantal vrouwen moest zitten om optimaal de vrouwenbelangen bij elk thema te kunnen vertegenwoordigen. Deze stelling lijkt niet vervuld in dit onderzoek. Een eerste stap zou alvast zijn dat vrouwen niet extra vaak in zachte commissies terechtkomen zoals op het einde van de eerste alinea van deze eindconclusie wordt beschreven. Dit geldt alvast zo voor de vaste leden. Het is niet logischerwijze zo voor het bredere verhaal wanneer je de plaatsvervangers hierbij betreft. De fractieleiders geven aan dat zij op basis van de plaatsvervangers soms genderongelijkheid proberen te compenseren en dat plaatsvervangers ook inhoudelijk kunnen bijdragen. Verder onderzoek naar de rol van vrouwelijke plaatsvervangers in commissies die vooral bevolkt worden door mannen zou daarover uitsluitsel kunnen geven.

Vrouwen gaven aan dat vooral anciënniteit een grote rol speelt als belangrijkste factor voor het sneller krijgen van een commissiezetel. Om een duidelijker beeld te bekomen gingen we na welke determinanten nu echt belangrijk zijn bij het maken van een commissieverdeling. Wanneer we spraken met de fractievoorzitters over de commissieverdeling stelden we vast dat er zeer veel diversiteit is tussen de verschillende partijen over welke factoren nu het meest doorslaggevend zijn. Allereerst zit de fractievoorzitter sowieso in een aantal vaste commissies. Daarna kijkt men naar de persoonlijke voorkeur van de parlementsleden. Uiteraard is er een schaarste aan plaatsen en is er concurrentie voor de belangrijkste posities. Daar blijkt anciënniteit een belangrijke rol te spelen.

Bij twee partijen hebben we ook een interview gedaan met de fractieleider van zowel 1995 als 2014. Bij Groen (toen Agalev) zien we dat er heel weinig verschillen zijn inzake de manier van werken bij de commissieverdeling tussen vroeger en nu. Bij CD&V (toen CVP) is er wel meer veranderd. Uiteraard is CD&V heel wat kleiner dan in 1995 maar ook de algemene manier van werken is veranderd. Het bureau is bijvoorbeeld in 2014 niet meer betrokken bij de commissieverdeling. Bij de verdeling zelf is er minder ruimte en nood om jongeren een specifieke kans te geven. Dit heeft vooral te maken met het laag aantal nieuwkomers in de fractie. Anciënniteit is nog altijd aanwezig maar er is een sterkere rol voor de persoonlijke keuze. De zuilen zijn natuurlijk minder belangrijk dan vroeger. De verschillende flanken spelen nog wel een rol in sommige commissies.

Zowel het fractievoorzitterschap, het belang van anciënniteit als het politiek gewicht van de parlementsleden spelen in het voordeel van de mannelijke parlementsleden. Zij zullen bij de commissieverdeling een stapje voor hebben op hun vrouwelijke collega's in het verkrijgen van hun commissievoorkeur. Dit in combinatie met een groeiende voorkeur van vrouwelijke parlementsleden richting de zachte commissies zorgt ervoor dat een evenwichtige commissieverdeling inzake gender zeker nog niet voor de nabije toekomst is. Op de vraag of de blijvende sterke, zelfs gegroeide vertegenwoordiging van vrouwen in zachte commissies een kwestie is van persoonlijke voorkeur of participatie kan je dus antwoorden dat beide factoren een rol spelen. Enerzijds heb je de groeiende persoonlijke voorkeur bij vrouwen in Vlaanderen voor zachte commissies. Anderzijds gebruiken partijen bij de commissieverdeling determinanten die in het voordeel zijn van mannen en ervoor zorgen dat er nog meer vrouwen in zachte commissies zetelen.

9 Bibliografie

Barnello, M. (1999). Gender and role cale voting in the New York state assembly. *Women and politics*, 20 (4), 77-94.

Bashevkin, S. (1994). Confronting neo-conservatism: Anglo-American women's movement under Thatcher, Reagan, Mulroney. *International Political Science review*, 15, 275-296.

Berkman, M. B. & O'Connor, P. (1993). Do women legislators matter? Female legislators and state abortion policy. *American politics quarterly*, 21, 102-124.

Bvb (2014). Quotum van 40 vrouwen in federale regering in Grondwet. Retrieved 5-11-2014, from http://www.standaard.be/cnt/dmf20141013_01318866

Celis, K. (2003). Vrouwen vertegenwoordigd: de vertegenwoordiging van vrouwen in de Kamer van volksvertegenwoordigers in de jaren 60 en 70. *Tijdschrift voor sociologie* 24[2-3], 209-235.

Celis, K. & Meier, P. (2006). *De macht van het geslacht: gender, politiek en beleid in België*. Leuven: Acco.

Celis, K. & Woodward, A. (2001). Het Vlaams Parlement, Nieuwe Politieke Cultuur En Het Potentieel Voor De Valorisatie Van Het Maatschappelijk Kapitaal Van Vrouwen in De Politieke Besluitvorming. In *Wetenschappelijke monografieën* (Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Cel Gelijke Kansen in Vlaanderen.

Celis, K., Meier, P., & Wauters, B. (2010). Vlinders Achter Glas: Vrouwelijke, Allochtone En Arbeiders-parlementsleden Ten Opzichte Van Parlementaire Normen En De Rol Van

- Groepsvertegenwoordiger. In *Gehoord, Gezien, Vertegenwoordigd? Diversiteit in De Belgische Politiek* (pp. 225-244). Gent: Academia Press.
- Childs, S. (2014). *Women Representing Women: New Labour's Women MPs*. London: Routledge.
- Childs, S. & Krook, M. L. (2008). Critical mass theory and women's political representation. *political studies*, 56, 725-736.
- Collewaert, V. (2012). Representatie en zelfrepresentatie van vrouwen in het Vlaams Parlement. gent, Hogeschool Gent.
- Dahlerup, D. (1988). From a small to large minority: women in Scandinavian politics. *Scandinavian Political Studies*, 11, 275-297.
- Dahlerup, D. (2006). *Women, Quotas and politics*. Abingdon: Routledge.
- De Beer, T. & Kanne, P. (2010). *Vrouwen en vrouwelijke politiek*.
- De Vos, H. (3-4-2015). Interview.
- Devos, C. (2011). *Een plattegrond van de macht*. Gent: Academia Press. Diaz, M. (2005). *Representing women?*. ECPR Press.
- Diependaele, M. (3-4-2015). Interview.
- Dovi, S. (2014). Political representation. The Stanford Encyclopedia of Philosophy Spring.
- Duverger, M. (1955). *The political rol of women*. Parijs: Unesco.
- Elster, J. (1999). *Deliberative democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Erickson, L. (1997). Might women make a difference? *Canadian journal of political science*, 30 (4), 663-688.
- Erzeel, S., Lloren, A., Meier, P., Rihoux, B., Van Ingelgom, V. (2006). *Belgische partijen en seksegelijkheid*. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van mannen en vrouwen.
- Fiers, S., Servranckx, S., Pilet, J.-B., Hondeghe, A., Delwit, P., Maddens, B. et al. (2005). *De deelname van mannen en vrouwen aan de Belgische politiek*. Brussel: Instituut voor de gelijkheid van mannen en vrouwen.
- Geysels, J. (2015). Interview. 31-3-2015.
- Hague, R. & Harrop, M. (2013). *Comparative government and politics*. Palgrave Macmillan.
- Heywood, A. (1997). *Politics*. Houndmills: Macmillan.
- Hooghe, M. & De Swert, K. (2009). Gender model of Job model? *Media Report to Women*, 37 (1), 13-21.
- Inter-Parliamentary Union (12-2-2015). Women in national parliaments.
- Kanter, R. M. (1977a). *Men and women of the corporation*. New York: Basic books.
- Kanter, R. M. (1977b). Some effects of proportions on group life: Skewed sex ratios and responses to token women. *American journal of Sociology*, 82, 965-990.
- Leijenaar, M. (1989). *De geschade heerlijkheid: politiek gedrag van vrouwen en mannen in Nederland, 1918-1988*. 's-Gravenhage: SDU.
- Maddens, B., Put, G-J., Vanlangenakker, I. (2010). *Welke kandidaten zullen het meeste voorkeursstemmen halen?* Centrum voor politicologie K.U.Leuven

Mansbridge, J. (2003). Rethinking Representation. *American Political Science review* 97, 515-528.

Meier, P. & Celis, K. (2004). *Vrouwen vertegenwoordigd, Wetstraat gekraakt? Representativiteit feministisch bekeken*. Brussel: VUBpress.

Norris, P. (1996). Women politicians: Transforming Westminster? *Parliamentary affairs*, 49 (1), 89-102.

ParlBruParl (2014). De volksvertegenwoordigers. Retrieved 5-11-2014, from www.parlbruparl.irisnet.be

Parlement wallon (2014). Composition définitive du Parlement wallon. Retrieved 5-11-2014, from www.parlement-wallons.be

Phillips, A. (1995). *The politics of presence*. Oxford: Clarendon Press.

Pitkin, H. F. (1969). *Representation*. New York: Atherton Press.

Pitkin, H. F. (1972). *The concept of representation*. Berkely: University of California Press.

Poggione, S. (2004). *Legislative organization the policymaking process: the impact of women state legislators on welfare policy*. New Orleans: Paper.

Reinemann, C., Stanyer, J., Scherr, S., & Legnante, G. (2012). Hard news and soft news: A review of concepts, operationalizations and key findings. *Journalism*, 13 (2), 221-239.

Rzoska, B (13-4-2015). Interview.

Schokking, J. C. (1958). *De vrouw in de Nederlandse politiek*. Assen: Van Gorcum.

- Skjeie, H. (1993). Ending the male political hegemony: the Norwegian experience. In J.Lovenduski & P. Norris (Eds.), *Gender and party politics* (pp. 231-261). Londen: Sage Publications.
- Studlar, D. & McAllister, I. (2002). Does a critical mass exist? A comparative analysis of women's legislative representation since 1950. *European journal of political research*, 41, 233-253.
- Van den Heuvel, K (21-4-2015). Interview.
- Van Rompuy, E. (1-4-2015). Interview.
- Van Zoonen, L. (1998). One of the girls? Or the changing gender of journalism. In C.Carter, G. Branston, & S. Allen (Eds.), *News, gender and power* (pp. 33-36). Londen: Routledge.
- Vlaams Parlement (2012). Hoe werken de commissies? Retrieved 13-2-2015, from http://www.vlaamsparlement.be/vp/commissies/werking_commissies.html
- Vlaams Parlement (2014a). *Rapport over de impact van de genderquota voor kandidatenlijsten voor de verkiezingen van het Vlaams Parlement van 25 mei 2014*.
- Vlaams Parlement (2014b). *Reglement Vlaams Parlement*.
- Young, I. M. (1986). *Deferring group representation*. New York: New York University Press.
- Zij-kant (2014). Stap dichterbij evenwicht v/m in politiek. Retrieved 5-11-2014, from www.stemvrouw.be

10 Bijlagen

10.1 Survey

- **Survey respondententen 1995**

Hieronder vindt u een aantal thema's. In welke van deze thema's heeft u interesse?

- Televisie en radio
- Verstedelijking
- Buitenland
- Taalwetten
- Aandelen
- Landbouw
- Verkeer
- Bossen
- Onderwijs
- Huisvesting
- Gezondheid
- Economische innovatie

Welke opleiding hebt u genoten?

In welke commissies zetelde u **als vast lid** tijdens u legislatuur van 1995-1999 in het Vlaams Parlement?

Was u commissievoorzitter?

Stel dat u in 1995 mocht kiezen, in welke commissie(s) zou u dan willen zetelen?

Vindt u het belangrijk te kunnen zetelen in een commissie die veel media aandacht krijgt?

Vind u het belangrijk om in een machtige commissie te kunnen zetelen?

Welke commissies krijgen volgens u de meeste media aandacht?

In welke commissies heb je het meeste macht volgens u?

Hebt u het gevoel dat mannen sneller dan vrouwen de commissiekeuze van hun voorkeur krijgen?

Krijgen volgens u de meer ervaren parlementsleden sneller de commissies van hun voorkeur dan anderen?

Welke eventuele belemmeringen ondervond u zodoende dat u niet de commissie(s) kreeg van u keuze?

Stel dat u deze legislatuur in het Vlaams Parlement zou zetelen, zou u dan andere commissies verkiezen en zo ja welke?

- **Survey respondententen 2014**

Hieronder vindt u een aantal thema's. In welke van deze thema's heeft u interesse?

- Televisie en radio
- Verstedelijking
- Buitenland
- Taalwetten
- Aandelen
- Landbouw
- Verkeer
- Bossen
- Onderwijs
- Huisvesting
- Gezondheid
- Economische innovatie

Welke opleiding hebt u genoten?

In welke commissies zetelt u **als vast lid** momenteel in het Vlaams Parlement?

Bent u commissievoorzitter?

Stel dat u in het begin van de legislatuur mocht kiezen, in welke commissie(s) zou u dan willen zetelen?

Vindt u het belangrijk te kunnen zetelen in een commissie die veel media aandacht krijgt?

Vind u het belangrijk om in een machtige commissie te kunnen zetelen?

Welke commissies krijgen volgens u de meeste media aandacht?

In welke commissies heb je het meeste macht volgens u?

Hebt u het gevoel dat mannen sneller dan vrouwen de commissiekeuze van hun voorkeur krijgen?

Krijgen volgens u de meer ervaren parlementsleden sneller de commissies van hun voorkeur dan anderen?

Welke eventuele belemmeringen ondervond u zodoende dat u niet de commissie(s) kreeg van u keuze?

10.2 Vragenlijst interview

1. Algemeen

Welke zijn de algemene principes en procedure binnen de partij voor starten van commissieverdeling?

In hoeverre hebt u met de andere leden van de centrale partijleiding overlegd bij het maken van commissieverdeling?

Maakt u de commissieverdeling alleen als fractievoorzitter of doet u dit in samenwerking met andere personen?

Hoe kunnen de leden hun commissievoorkeur doorgeven?

Wat is de rol van de fractiesecretaris bij de commissieverdeling?

2. Determinanten commissieverdeling

Welke zijn de verschillende stappen voor het maken van eigen commissieverdeling?

Hoe gaat u te werk voor opvullen plaatsen?

Op basis van welke criteria bepaalt u de fractieleden die in meer dan één commissie zetelen?

Samen overlopen van de stappen en op basis daarvan rangschikking maken van determinanten en samen bespreken.

3. Verschillen commissieverdeling

In hoeverre is er specifieke aandacht voor vrouwen bij commissieverdeling?

Is het maken van een commissieverdeling nu anders dan vroeger?

Is deze manier van werken specifiek voor u voor Vlaams Parlement of werkt men in de Kamer op dezelfde manier?

Wat is de invloed van de partij ideologie op de klemtonen die u legt in het maken van de commissieverdeling?

Fractieleden zijn vaak mannen, heeft dit volgens u invloed op de commissieverdeling?

4. Interview samen overlopen, mogelijkheid laten tot aanvulling van de respondent.